

atlas research

Gegevenslevering bibliotheken in gecombineerde instellingen

Onderzoek naar knelpunten en mogelijkheden tot verbetering

Nadine van den Berg
Nancy Blaker en
Joran Veldkamp
juli 2022

atlas research

atlas research

atlas research

atlas research

atlas research

atlas research

atlas research

Eindredactie

Atlas Research
Capital C, 4^e etage
Weesperplein 4c
1018 XA Amsterdam
020 2371400
info@atlasresearch.nl
www.atlasresearch.nl

© Atlas Research, Amsterdam, 2022

In opdracht van de Koninklijke Bibliotheek

Inhoud

Samenvatting en conclusies	4
1 Inleiding	7
2 Literatuuronderzoek	9
3 Knelpunten bij het invullen van de Wsob vragenlijst	19
4 Nut en noodzaak van gegevens	25
5 Aanbevelingen	32
Literatuur	47
Bijlage 1: Deelnemers focusgroepen	51
Bijlage 2: Stakeholders	52

Samenvatting en conclusies

Bibliotheken maken in toenemende mate deel uit van een gecombineerde instelling. Dit betekent dat zij niet alleen huisvesting (kunnen) delen met andere instellingen, maar dat zij daadwerkelijk deel uitmaken van één organisatie. De meerderheid (58%) van de fysieke bibliotheeklocaties deelde in 2020 de accommodatie met een of meerdere andere culturele of maatschappelijke organisaties, en één op de vijf bibliotheekorganisaties maakt deel uit van een gecombineerde instelling. Aan deze ontwikkeling liggen verschillende oorzaken ten grondslag waarvan de invoering van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen in 2015 de meest invloedrijke is. Deze wet heeft onder meer de doelstelling om een bredere invulling van de taken en het werk van bibliotheken te creëren, als ook meer samenhang in de culturele sector in het algemeen.

De bibliotheken hebben sinds de invoering van de Wsob de wettelijke verplichting om op jaarbasis gegevens te verstrekken aan het ministerie van OCW. Met name voor bibliotheken in gecombineerde instellingen kan het lastig zijn om de Wsob vragenlijsten in te vullen omdat zij zaken als bezoekers, activiteiten, personeel en financiën lastig kunnen uitsplitsen voor de bibliotheekfunctie. Hoewel (bibliotheken in) gecombineerde instellingen op detailniveau andere accenten leggen, is er consensus waar de schoen wringt bij het invullen van de Wsob vragenlijsten.

Gecombineerde instellingen herkennen zich onvoldoende in de Wsob vragenlijsten. Zij zien zichzelf als één organisatie en zijn in veel gevallen ook als één organisatie ingericht. Om in de Wsob vragenlijsten uitsplitsingen te moeten maken voor de bibliotheekfunctie voelt voor hen als onnatuurlijk. Illustratief in dat kader is de uitspraak van meerdere gecombineerde instellingen die aangeven dat je “van instelling A bent en niet van de bibliotheek van instelling A”. Ook geven gecombineerde instellingen aan dat zij bij het invullen van de Wsob vragenlijsten tegen praktische problemen aanlopen bij het maken van uitsplitsingen. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om de toedeling van activiteiten aan de bibliotheekfunctie van een gecombineerde instelling.

Aan de kant van de stakeholders ontkent niemand het belang van de Wsob uitvraag voor beleidsvorming, evaluatie en monitoring – net zo min als dat het geval is aan de kant van de bibliotheekorganisaties (in gecombineerde instellingen). Wat wel naar voren komt in de gesprekken is dat er een verschil in databehoefte is. Die loopt grofweg van een zo goed mogelijke uitsplitsing voor specifiek de bibliotheekfunctie van gecombineerde instellingen

(CBS en OCW) tot inzicht in het functioneren van de totale organisatie (VNG). De VOB stelt daar nog een 'nieuw' perspectief tegenover, namelijk een verbreding van de Wsob naar instellingen die (een van) de vijf kernfuncties uit de Wsob vervullen.

Hoewel de gesprekken met verschillende organisaties en stakeholders waardevolle inzichten hebben opgeleverd, zijn ze zo verschillend van elkaar dat een gemeenschappelijke grond voor één advies ontbreekt. Desondanks hebben wij de inzichten uit de gesprekken op verzoek van de KB vertaald naar een aantal aanbevelingen en voorstellen voor aanpassingen in de vragenlijsten om het invullen van de vragenlijsten minder complex te maken voor de bibliotheken in gecombineerde instellingen. Daarbij hebben wij ons gericht op de knelpunten die specifiek zijn voor bibliotheken in gecombineerde instellingen.

Bij aanvang van dit onderzoek was het voornaamste doel inzicht te krijgen in de knelpunten die gecombineerde instellingen ervaren bij het invullen van de Wsob vragenlijsten en deze te verminderen. Uit de focusgroepen bleek dat de vragenlijsten inderdaad onvoldoende aansluiten op de situatie van bibliotheken in gecombineerde instellingen. Er is voor veel vragen geen duidelijke richtlijn hoe de vraag ingevuld moet worden door de bibliotheken in gecombineerde instellingen, met als resultaat dat er verschillende strategieën worden gehanteerd. Sommige gecombineerde instellingen geven de cijfers van de bibliotheekfunctie op of maken een zo goed mogelijke inschatting daarvan; andere geven de totalen van de gehele organisatie terwijl het doel van de Wsob-uitvraag is om inzicht te krijgen in bibliotheekcijfers.

Ongeacht de afweging en de gevolgde strategie heeft dit consequenties voor de kwaliteit van de gegevenslevering. In het ene geval kan het leiden tot een onderschatting; in het andere tot een overschatting. Het is op dit moment bovendien niet duidelijk in welke gevallen het gaat om een respectievelijke onder- of overschatting. Naast het doel om de vragenlijsten beter te laten aansluiten op de situatie van bibliotheken in gecombineerde instellingen, is er dus nog een ander belangrijk doel: het verhogen van de accuraatheid van de data voor de bibliotheekfunctie van gecombineerde instellingen.

Het verdient aanbeveling om de Wsob vragenlijsten aan te passen zodat er meer duidelijkheid is bij (bibliotheken in) gecombineerde instellingen welke cijfers gewenst zijn en de data voor de bibliotheekfunctie in gecombineerde instellingen accurater en daarmee beter vergelijkbaar zijn. Meer duidelijkheid bieden in de vragenlijst en expliciet vragen om gegevens specifiek voor de bibliotheekfunctie zijn dan ook de twee voornaamste aanbevelingen.

De aanbevelingen hebben we doorgevoerd in een aantal aanpassingen in de Wsob vragenlijsten. Daarvoor hebben we uit alle vier de vragenlijsten een of meerdere vragen aangepast en deze voorgelegd aan de deelnemers aan de focusgroepen. De aanpassingen spitsten zich toe op meer uitleg geven en de optie bieden om gegevens voor de gehele gecombineerde instelling op te geven met een schatting van het aandeel voor de bibliotheekfunctie.

Zo gevarieerd als de knelpunten waren die (bibliotheken in) gecombineerde instellingen naar voren brachten in de focusgroepen, zo gevarieerd zijn ook de reacties op de voorgestelde aanpassingen in de Wsob vragenlijsten. Sommige instellingen geven aan dat de aanpassingen helder en werkbaar zijn; andere staan er zeer kritisch tegenover. Die kritiek is terug te voeren op het basale punt dat deze instellingen naar voren brengen dat zij geen uitsplitsing kunnen en/of willen maken voor de bibliotheekfunctie omdat zij die functie niet onderscheiden in hun organisatie.

In dit onderzoek hebben we een aantal stappen doorlopen: van het inventariseren van knelpunten bij het invullen van de Wsob vragenlijsten, het in kaart brengen van de informatiebehoefte van stakeholders tot aanbevelingen voor aanpassingen in de vragenlijsten en de reactie daarop. Hoewel de informatie die we hebben opgehaald veel inzichten biedt, kunnen deze nog niet leiden tot eenduidige aanpassingen in de Wsob vragenlijsten. De voorgestelde aanpassingen zullen voor een deel van de (bibliotheken in) gecombineerde instellingen werkbaar en mogelijk een uitkomst zijn, maar voor een deel ook niet. Dat is terug te voeren op de enorme diversiteit aan gecombineerde instellingen en de mate van integratie van de verschillende functies in die instellingen.

1 Inleiding

Bibliotheken in Nederland delen steeds vaker een gebouw met andere (culturele) organisaties of zijn met andere organisaties een bestuurlijke samenwerking aangegaan. Deze toename van het aantal fusies en samenwerkingen is gepaard gegaan met een sterke afname van het aantal bibliotheekorganisaties en fysieke bibliotheeklocaties.

De Wet stelsel openbare bibliotheken (Wsob), die vanaf 2015 van kracht is, verplicht alle openbare bibliotheken jaarlijks gegevens te leveren aan de minister van OCW. Dit gaat middels een data-uitvraag waarbij bibliotheken vragenlijsten invullen over het bezit, de kernfuncties, het personeel en de financiële situatie van hun instelling. Vanuit de instellingen zelf zijn er signalen dat bepaalde gegevens moeilijk accuraat te leveren zijn. Daarbij kan het lastig zijn voor de instellingen om deze gegevens in de eerste plaats te verkrijgen (door de manier waarop ze door de instellingen zelf bijgehouden worden), en/of de vragenlijsten die voor de Wsob worden gebruikt zijn niet voldoende geschikt voor de specifieke situatie van bibliotheken in gecombineerde instellingen. Het is van groot belang dat de knelpunten op beide vlakken duidelijk in beeld worden gebracht, zodat aanbevelingen kunnen worden gedaan voor een verbeterd proces van dataregistratie bij de gecombineerde instellingen tot de uiteindelijke datalevering aan OCW. Daarbij is het ook van belang te weten in welke mate stakeholders de data krijgen waar ze behoefte aan hebben, en welke aanpassingen gedaan moeten worden om te zorgen dat dit in de toekomst gebeurt of blijft gebeuren.

Dit onderzoek in opdracht van de Koninklijke Bibliotheek geeft antwoord op meerdere vragen. Ten eerste moet duidelijk worden hoe gecombineerde instellingen, binnen en buiten de bibliotheeksector, omgaan met dataregistratie en gegevenslevering. Wat is de stand van zaken? En aan welke gegevens hebben de sector en stakeholders behoefte? Verder is het van belang dat de Wsob-uitvraag geoptimaliseerd wordt voor de situatie van bibliotheken in gecombineerde instellingen. Welke vragen zijn moeilijk in te vullen voor deze instellingen, en waarom precies? Hoe gaan instellingen met deze knelpunten om en welke lering kunnen we daaruit trekken? Het uiteindelijke doel is om voor de Gegevenslevering Wsob met vragenlijsten te werken die optimaal zijn toegespitst op bibliotheken in niet-gecombineerde instellingen én bibliotheken in gecombineerde instellingen, om zo een eenduidig, representatief, en betrouwbaar beeld te geven van de hele bibliotheeksector.

Parallel aan dit onderzoek voert Atlas Research in opdracht van Cultuurconnectie een onderzoek uit naar culturele multifunctionele organisaties in Nederland. Dat onderzoek brengt

in kaart welke multifunctionele accommodaties (MFA's) en multifunctionele organisaties (MFO's) er zijn, hoe die zijn ontstaan en wat de verwachte ontwikkelingen zijn. Waar mogelijk en relevant zullen we in deze rapportage de resultaten uit dat onderzoek aanhalen.

Leeswijzer

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden hebben wij in opdracht van de KB een drietal focusgroepen georganiseerd met vertegenwoordigers van (bibliotheek in) gecombineerde instellingen en Provinciale Ondersteunings Instellingen (POI's). Hoofdstuk 3 maakt inzichtelijk welke knelpunten (bibliotheek in) gecombineerde instellingen ervaren bij het invullen van de Wsob vragenlijsten. Daarnaast hebben wij interviews gehouden met verschillende stakeholders zoals het ministerie van OCW, het CBS, de VOB en de VNG over het belang van data over bibliotheken in gecombineerde instellingen. De inzichten die dat heeft opgeleverd staan beschreven in hoofdstuk 4. Niet alleen de bibliotheeksector verzamelt en publiceert cijfers over bibliotheken. Ook brancheverenigingen voor de podiumkunsten, cultuureducatie en amateurkunst verzamelen gegevens voor hun sector. De ervaringen uit die sectoren staan ook beschreven in hoofdstuk 4. De ervaringen en inzichten uit verschillende hoeken moeten leiden tot een advies voor aanpassing van de jaarlijkse Wsob-uitvraag. Hoofdstuk 5 gaat daar op in. Het is belangrijk om de uitkomsten uit de focusgroepen en interviews in de juiste context te kunnen plaatsen. Daarom volgt in het volgende hoofdstuk allereerst een beschrijving van de huidige situatie en hoe die zo is ontstaan.

2 Literatuuronderzoek

De toename van fusies en samenwerkingen heeft ertoe geleid dat steeds meer bibliotheken deel uitmaken van een gecombineerde instelling. Een bibliotheek kan een locatie delen met een of meerdere andere maatschappelijke organisaties (multifunctionele accommodatie, of mfa), of de samenwerking gaat een stap verder en de bibliotheek is daadwerkelijk onderdeel van een gecombineerde instelling (multifunctionele organisatie, of mfo). De meerderheid (58%) van de fysieke bibliotheeklocaties bevindt zich in een mfa, en één op de vijf bibliotheekorganisaties maakt deel uit van een gecombineerde instelling. Hoe is deze situatie ontstaan en wat betekent dit voor de registratie van data voor gecombineerde instellingen? Daar gaat dit hoofdstuk op in.

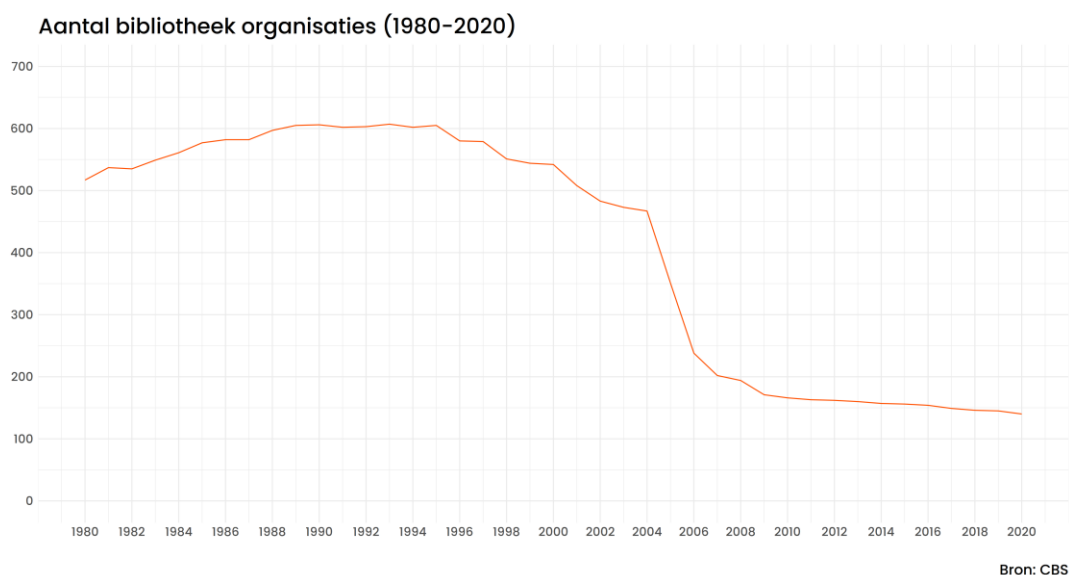
2.1 De bibliotheeksector in ontwikkeling

In 1993 bereikte het aantal bibliotheekorganisaties met 607 zijn hoogtepunt.¹ Gedurende de jaren negentig bleef dit aantal ondanks een lichte daling boven de 550. Tijdens de Bibliotheekvernieuwingsoperatie (2001-2008) werd echter een drastische daling ingezet, met nog maar 171 resterende bibliotheekorganisaties in 2009 (zie figuur 2.1). Deze vernieuwingsoperatie volgde op een advies van de Raad voor Cultuur (1998) en het rapport *Open poort tot kennis* van de Commissie Meijer (Stuurgroep Herstructurering Openbaar Bibliotheekwerk, 2000). De doelstelling van de vernieuwingsoperatie was om grotere, regionale bibliotheekorganisaties te vormen. Concreet betekende de Bibliotheekvernieuwingsoperatie dat gemeentebibliotheken samen verder gingen als basisbibliotheken, en op die manier vanuit één organisatie in meerdere gemeenten dezelfde bibliotheekdiensten als voorheen konden verlenen. Na 2009 nam het aantal bibliotheekorganisaties verder af, zij het minder snel. In 2020 waren er nog 140² verschillende bibliotheekorganisaties in Nederland. (CBS, 2020). Figuur 2.1 toont de geschetste ontwikkeling van het aantal bibliotheekorganisaties in Nederland van 1980 tot en met 2020.

¹ Centraal Bureau voor de Statistiek, 2020.

² De aantallen op CBS Statline van 2020 zijn vooralsnog gebaseerd op voorlopige cijfers.

Figuur 2.1 De ontwikkeling van het aantal bibliotheekorganisaties in Nederland

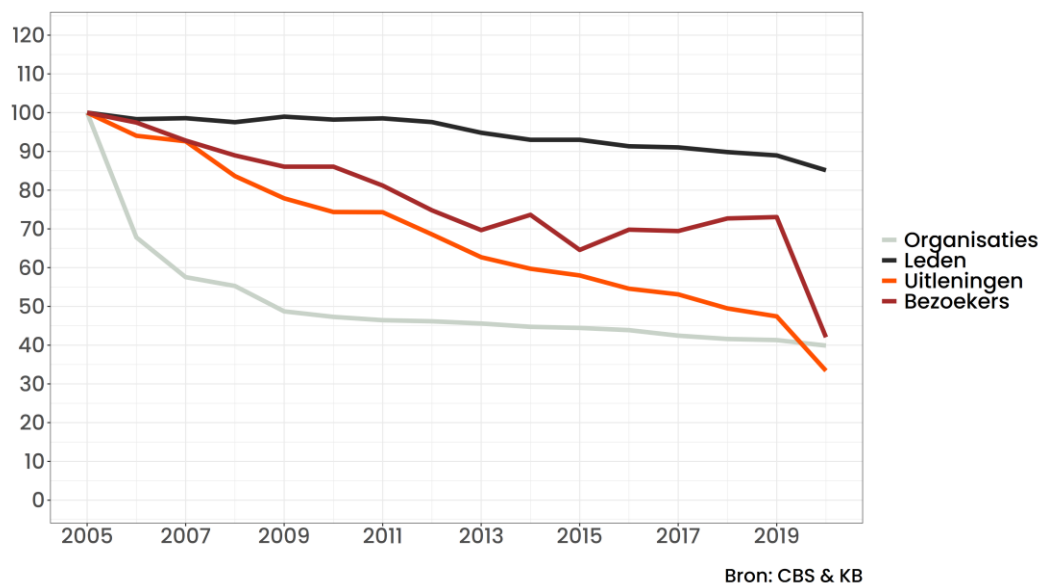

Los van de Bibliotheekvernieuwingsoperatie tussen 2001 en 2008 zijn er nog drie andere oorzaken voor de afname van het aantal bibliotheekorganisaties en de daarmee gepaard gaande toename van het aantal fusies en samenwerkingen tussen culturele instellingen. Op de eerste plaats hebben gemeenten minder financiële slagkracht dan voorheen. In de periode 2010 tot 2020 is het geld dat gemeenten opzij (kunnen) zetten voor bibliotheken met bijna 19 procent afgenomen (Raad voor Cultuur, 2020). Dit komt onder andere door de financiële crisis van 2008, en meer recent in 2015 door de decentralisatie van overheidstaken op het gebied van jeugdzorg, werk, inkomen en zorg naar gemeenteniveau (Rijksoverheid, 2015). Ook leeft er bij gemeenten het idee dat er een efficiëncyslag gemaakt kan worden: er moet met minder financiële middelen meer bereikt worden op het gebied van cultuur en educatie (Kok, 2019). Samenwerken is daarom op basis van financiële gronden een rationeel motief, omdat je samen vaak een stabiel bestaansrecht geniet dan als losse organisaties. Kok (2019) geeft in zijn *Handreiking voor Krachtige Cultuur Kernen* als voorbeeld dat een volksuniversiteit en centrum voor de kunsten die separaat opereren daarom tegenwoordig vaak ter discussie staan.

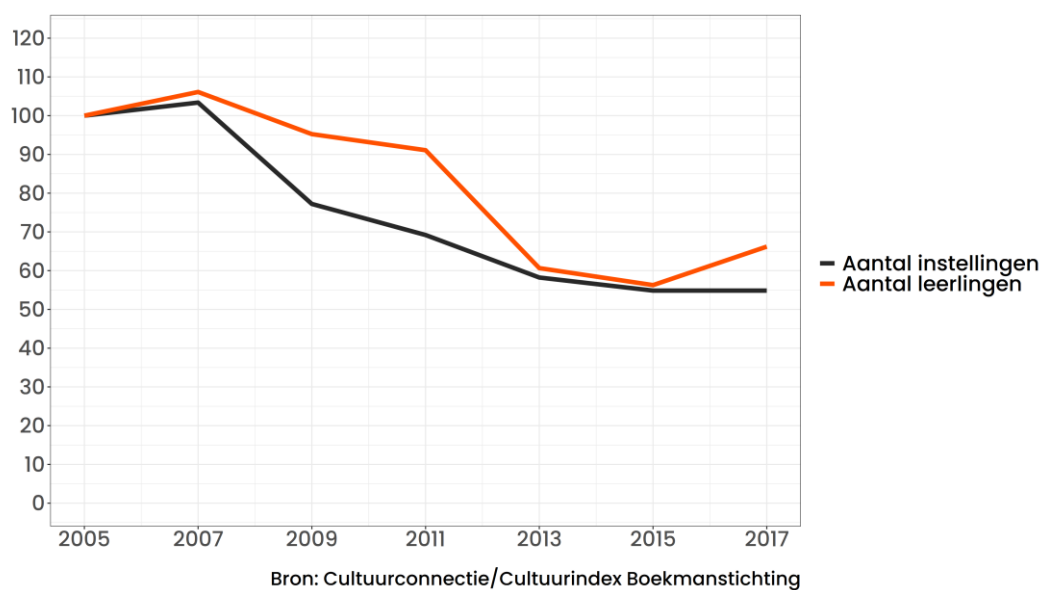
Een tweede oorzaak voor de toenemende mate van samenwerking van bibliotheken en van culturele instellingen in het algemeen, is de afnemende vraag naar de traditionele culturele diensten (Kok, 2019). Figuur 2.2 laat zien dat zowel het aantal bibliotheekorganisaties, als het aantal leden, het aantal fysieke uitleningen en het aantal bezoekers in de periode 2005-2019 een vlucht naar beneden hebben genomen. In 2020 zette deze daling (in nog sterkere mate) door, maar dit kwam logischerwijs door de invloed van de coronacrisis.

Dezelfde ontwikkeling is zichtbaar bij de centra voor de kunsten (zie figuur 2.3), waar van 2005 tot en met 2017 zowel het aantal instellingen als het aantal leerlingen is gedaald en bijna is gehalveerd. In figuur 2.4 is te zien dat het aantal musea en het aantal bezoekers van musea niet dezelfde lijn volgt als de ontwikkeling bij de bibliotheken en de centra voor de kunsten. De meer recente periode (2015–2020) laat zowel voor het aantal musea als het aantal bezoekers zelfs een lichte stijging zien tot en met 2019. In 2020 kelderde het aantal bezoekers van de musea als gevolg van de coronacrisis (en de gedeeltelijke of tijdelijke sluiting van de musea). Merk bij deze figuur wel op dat het gaat om bezoekers die een kaartje kopen, terwijl het bij bibliotheken gaat om niet-betalende bezoekers. Een een-op-eenvergelijking tussen deze twee is daarom niet mogelijk. De ontwikkeling van het aantal verkooppunten van traditionele culturele diensten is weergegeven in figuur 2.5. Hieruit valt op te maken dat deze aantallen ook gedaald zijn tussen 2005 en 2017. Vooral het aantal winkels dat muziekinstrumenten en beeld- en geluidsdragers verkoopt, is sterk teruggelopen. Dit afnemende gebruik van de traditionele culturele diensten werkt samenwerking tussen verschillende culturele instellingen – zoals bibliotheken, centra voor de kunsten, muziek-scholen en volksuniversiteiten – in de hand.

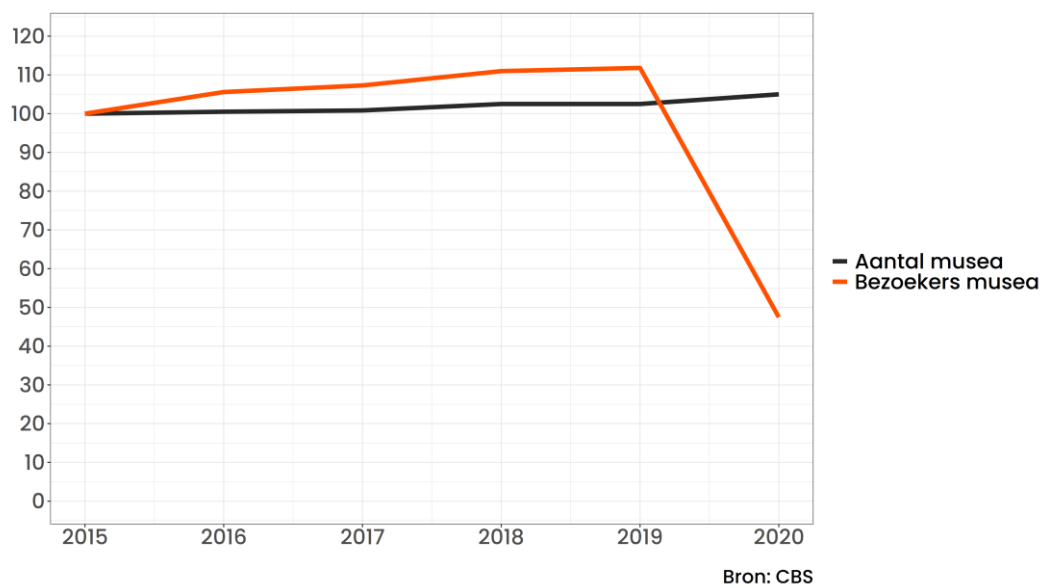
Figuur 2.2 De ontwikkeling van het aantal organisaties, de leden, het aantal uitleningen en de bezoekers van de bibliotheek (index, 2005 = 100)

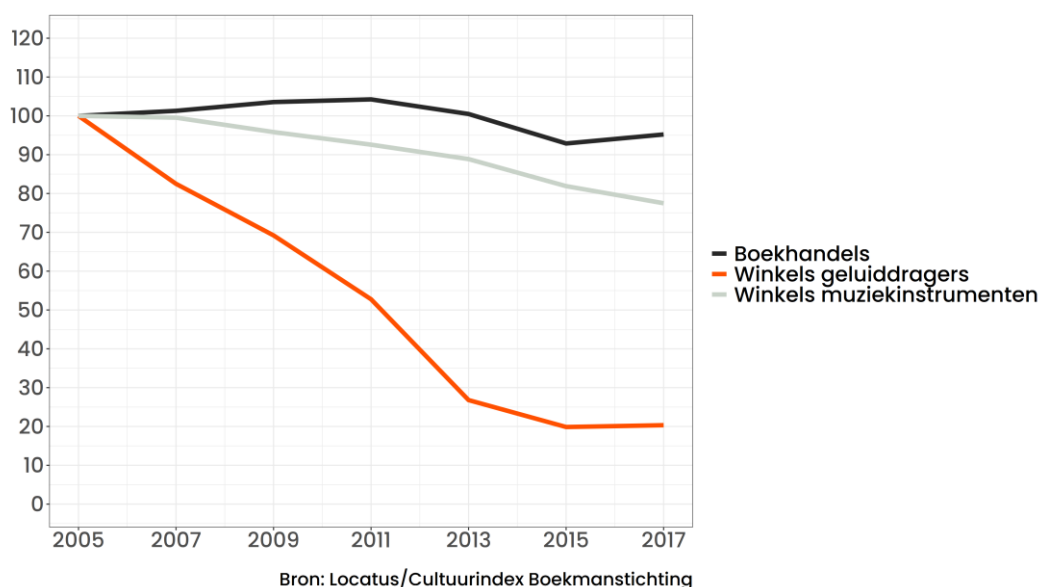
Figuur 2.3 Ontwikkeling aantal instellingen en leerlingen centra voor de kunsten (index, 2005 = 100)

Figuur 2.4 Ontwikkeling aantal musea en bezoekers van musea (index, 2015 = 100)

Figuur 2.5 Ontwikkeling aantal winkels en verkooppunten van traditionele culturele diensten (index, 2005 = 100)

De derde en meest invloedrijke ontwikkeling op de toename van het aantal fusies en samenwerkingen in het culturele veld is de invoering van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob). Deze wet werd op 1 januari 2015 ingevoerd, en omschrijft onder meer de vijf maatschappelijke kernfuncties waar elke bibliotheek aan moet voldoen:³

- (1) het ter beschikking stellen van kennis en informatie;
- (2) het bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie;
- (3) het bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur;
- (4) het organiseren van ontmoeting en debat; en
- (5) het laten kennis maken met kunst en cultuur.

Naast deze vijf kernfuncties heeft de Wsob ook de doelstelling om een bredere invulling van de taken en het werk van bibliotheken te creëren, als ook meer samenhang in de culturele sector in het algemeen (Bibliotheekinzicht, 2021b). Een gezamenlijke accommodatie of organisatorische samenwerking met andere culturele instellingen zou het eenvoudiger kunnen maken dit doel te bereiken, al vraagt het ook om meer afstemming en samenwerking.

Het doel van de Wsob om in te zetten op verbreding van het maatschappelijke aanbod van bibliotheken lijkt geslaagd. In 2017 kwam er een zogeheten *midterm review* over de wet.

³ Overheid.nl, 2015.

Deze tussentijdse evaluatie was positief over de doelstellingen van de Wsob. De conclusie was namelijk dat de bibliotheekbranche een breed aanbod aan producten en diensten heeft en geregeld samenwerkt met andere organisaties (Koninklijke Bibliotheek, 2017; Mil, Mulder, Leeuw en Corten, 2017).

Het punt van maatschappelijke verbreding is ook terug te zien in het steeds groter wordende aanbod van standaardfaciliteiten in de bibliotheek (Bibliotheekinzicht, 2021b). De meeste locaties hebben wifi, pc's met internet, leestafels, werk- en studieplekken en een horecagelegenheid, en bijna de helft heeft ook een cursus-, vergader- of expositieruimte (Koninklijke Bibliotheek, 2021). De tendens om als bibliotheken een bredere functie te vervullen en multifunctioneler te zijn is ook in lijn met ontwikkelingen in andere landen.

Jochumsen, Hvenegaard en Skot-Hansen (2012, 2017) hebben een *four space model* geïntroduceerd om deze transformatie (van de traditionele passieve uitleenfunctie van de bibliotheek naar de meer actieve functie van ervaren, inspireren en ontmoeten) vorm te geven. In dit model zijn er vier soorten overlappende "ruimtes" in een bibliotheek te onderscheiden: de *inspiration space*, de *learning space*, de *meeting space* en de *performative space*. Deze ruimtes moeten niet gezien worden als vier fysiek te onderscheiden en afgescheiden terreinen, maar meer als mogelijkheden die zowel in de fysieke bibliotheek als in de online omgeving vervuld kunnen worden.

Vanaf het moment dat een Deense commissie voor openbare bibliotheken in het voorjaar van 2010 een onderzoeksrapport over dit *four space model* bij de Deense minister van Cultuur indiende, is het al vaak toegepast in de praktijk (Danish Agency for Library and Media, 2010). Voorbeelden die Jochumsen et al. (2012) noemen, zijn de bibliotheken in Malmö, Cerritos (vlakbij Los Angeles), Hjørring, Londen, Amsterdam, Kopenhagen en Roskilde.

Andere gevolgen afname bibliotheekorganisaties

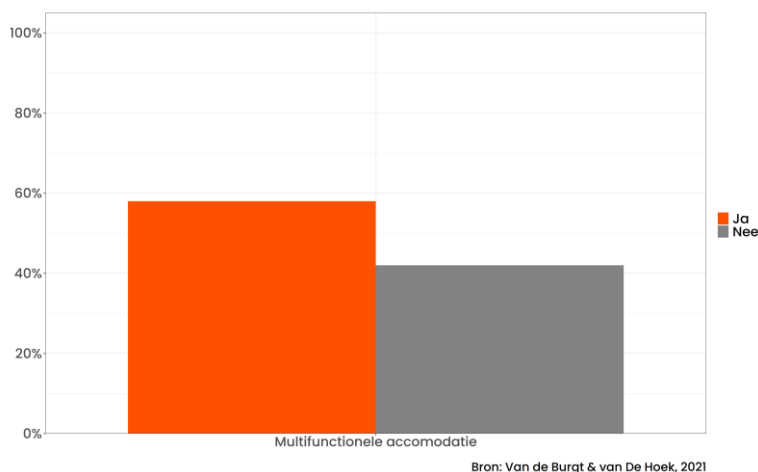
De daling van het aantal bibliotheekorganisaties heeft tot gevolg gehad dat het gemiddelde werkgebied van een bibliotheekorganisatie is toegenomen; inmiddels verlenen 18 bibliotheekorganisaties hun diensten al in maar liefst 5 of meer verschillende gemeenten (Van de Burgt & Van de Hoek, 2021). Ook de gemiddelde afstand die een Nederlander (over de weg gerekend) moet afleggen tot een bibliotheek of servicepunt is toegenomen: van 1,7 kilometer in 2012 naar 2,0 kilometer in 2020 (CBS, 2021). Vergeleken met andere culturele instellingen is de bibliotheek echter nog steeds de culturele voorziening waar men het dichtstbij woont. Een bioscoop, museum of podium is gemiddeld respectievelijk te vinden op 6,4, 4,0 en 4,8 kilometer (CBS, 2021).

2.2 Huidige stand van zaken

De afname van het aantal bibliotheekorganisaties is gepaard gegaan met een toename van het aantal fusies en samenwerkingen. Hierdoor maken steeds meer bibliotheken deel uit van een gecombineerde instelling. Grofweg wordt er onderscheid gemaakt tussen twee soorten gecombineerde instellingen: Een bibliotheek kan een locatie delen met andere maatschappelijke organisaties (multifunctionele accommodatie, of mfa), of de samenwerking gaat een stap verder en de organisatie van de bibliotheek is daadwerkelijk gefuseerd met (aspecten van) andere organisaties (multifunctionele organisatie, of mfo).

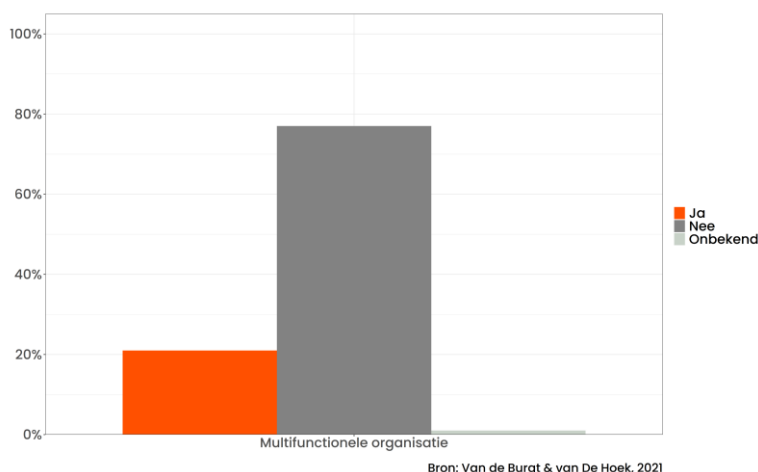
Meer dan de helft (58%) van alle fysieke bibliotheeklocaties deelde in 2020 de accommodatie met een of meerdere andere culturele of maatschappelijke organisaties (zie figuur 2.6). Daarmee heeft maar liefst negen op de tien bibliotheekorganisaties minimaal één locatie in een multifunctionele accommodatie. Bibliotheken in multifunctionele accommodaties delen het gebouw vaak met andere culturele instellingen, zoals theaters, bioscopen, musea, wijkcentra, en cultuur- of dorpshuizen, maar ook primair onderwijs, zorginstellingen, de kinderopvang, sportaccommodaties en horecagelegenheden (KB, 2021; Van de Burgt & Van de Hoek, 2021). Een onderscheidend kenmerk van een multifunctionele accommodatie ten opzichte van een multifunctionele organisatie is dat de verschillende instellingen in hetzelfde gebouw gevestigd zijn, maar ze op organisatorisch niveau – bijvoorbeeld op het gebied van personeel of financiën – voornamelijk gescheiden opereren (VOB, 2015, 2016).

Figuur 2.6 Aandeel bibliotheeklocaties in een multifunctionele accommodatie (mfa) in 2020

Een multifunctionele organisatie gaat nog een stap verder dan een multifunctionele accommodatie qua intensiteit van samenwerken. Bij dit type gecombineerde instelling is de organisatie van een bibliotheek ook echt gefuseerd met andere instellingen. Ongeveer één op de vijf bibliotheekorganisaties maakt deel uit van een multifunctionele organisatie (mfo) (zie figuur 2.7). Dit is niet alleen in grote (≥ 50.000 inwoners) maar ook in kleine gemeenten (< 50.000 inwoners) het geval (Van de Burgt & Van de Hoek, 2021). Inhoudelijke thema's als bestuur, personeel en boekhouding worden in een multifunctionele organisatie collectief aangepakt en georganiseerd. In dit soort organisaties werken bibliotheken vaak samen met culturele instellingen, zoals poppodia, dans- of muziekscholen en kunst- en cultuureducatie, maar ook theaters, bioscopen en musea zijn vaak samengegaan met de bibliotheken (Van de Burgt & Van de Hoek, 2021). Recent onderzoek van Atlas Research (Blaker et al., 2022) onderscheidt 178 culturele multifunctionele organisaties, waarvan meer dan de helft een bibliotheekfunctie heeft. Afgaande op een inventarisatie van de toekomstplannen voor het vormen van culturele multifunctionele organisaties (Blaker et al., 2022) zullen dit er de komende jaren alleen maar meer worden: in 18 gemeenten zijn er gevorderde plannen en in 12 gemeenten is er de intentie om een culturele multifunctionele organisatie te vormen. In zo'n tweederde van deze plannen is de bibliotheek één van de functies van de te vormen culturele multifunctionele organisatie.

Figuur 2.7 Aandeel bibliotheekorganisaties met bestuurlijke samenwerking (MFO) in 2020

Het aangaan van een samenwerking met andere culturele instellingen heeft een aantal voordelen. De insteek bij het starten van een samenwerking is vaak dat je op financieel gebied stabiel bent dan als losse organisaties (los van eventuele toenemende gemeentelijke bezuinigingen na een fusie). Andere beoogde voordelen en tegelijkertijd motieven om te fuseren of samen te werken kunnen volgens Kok (2019) grofweg worden

ingedeeld in drie categorieën: strategisch, organisatorisch en politiek. Op strategisch niveau kan dit bijvoorbeeld leiden tot een betere kwaliteit van een gezamenlijk programma of een groter en breder bereik door middel van de verschillende klantenbestanden die samengevoegd worden (Bibliotheekinzicht, 2021a). Politiek gezien kan samenwerking leiden tot meer draagvlak onder de lokale gemeenschap en een sterker front met de gemeente, omdat de gemeente in veel gevallen de initiatiefnemer dan wel financier is van de gecombineerde instelling. Op organisatorisch niveau kunnen gefuseerde organisaties bezoekers beter van dienst zijn, en achter de schermen (intern) de zaken professioneler inrichten. Ook kan er drempelverlaging als *side effect* optreden: Brockhoff en Nienhaus (2017) vonden bijvoorbeeld dat mensen makkelijker aangifte bij de politie doen wanneer het politiebureau zich onder hetzelfde dak als een bibliotheek begeeft.

Onderzoek van BiebPanel (2019) wijst uit dat er onder de leden van de bibliotheek positieve geluiden klinken wat betreft de toename van het aantal bibliotheken in gecombineerde instellingen. Voordelen die worden genoemd zijn onder andere de mogelijkheid het bibliotheekbezoek te combineren met een bezoek aan de andere instellingen, de toegenomen levendigheid in het gebouw en de gedeelde voorzieningen (Probiblio, 2020). Daartegenover wordt ook een aantal nadelen aangestipt: de druk en overlast die het met zich mee zou brengen, dat er minder ruimte voor de bibliotheekcollectie overblijft, en dat het wellicht minder duidelijk zichtbaar zou kunnen zijn dat het om een bibliotheek gaat.

2.3 Toekomst bibliotheeksector

Behalve de *midterm review* in 2017 heeft het ministerie van OCW in 2020 met een evaluatie over de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) ook de balans tot dan toe opgemaakt. Deze evaluatie laat voor het grootste gedeelte hetzelfde beeld zien als de *midterm review*: de sector heeft een breed aanbod aan producten en diensten en de samenwerking met andere partijen verloopt goed (Mil, Mulder, Uytterlinde, Goes & Koning, 2020). Wat echter ook naar voren komt, is dat deze samenwerking soms nog moeilijk uit de verf komt, en vooral dat niet alle Nederlanders op dit moment de gewenste toegang tot de vijf bibliotheekfuncties hebben. Dit komt mede door de grotere gemiddelde afstand tot de bibliotheek. Daarom heeft de Raad voor Cultuur in 2020 onder andere het advies gegeven om het aantal bibliotheeklocaties de komende jaren verder uit te bouwen. Volgend op dit en andere adviezen van de Raad voor Cultuur is er in september 2020 een Bibliotheekconvenant 2020-2023 getekend om dit doel te bereiken. De komende twee jaar zal er in twaalf verschillende teams concrete uitwerking worden gegeven aan de plannen uit het convenant (KB et al., 2021). De praktische uitwerking hiervan is te lezen in De Netwerkagenda, waar sinds eind april 2022 ook al een update van is gepubliceerd (Bibliotheeknetwerk, z.d., 2022).

2.4 Gegevenslevering Wsob

De bibliotheken hebben sinds de invoering van de Wsob begin 2015 de wettelijke verplichting om op jaarbasis gegevens te verstrekken aan het ministerie van OCW. De Koninklijke Bibliotheek (KB) neemt sinds de invoering van de wet de regierol in binnen het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen. Daarmee is de KB niet alleen verantwoordelijk voor het (aan)sturen van het hele netwerk en voor de landelijke digitale openbare bibliotheek, maar ook voor de jaarlijkse gegevenslevering van de bibliotheken. Bibliotheken doen dit door middel van het invullen van online enquêtes – verzameld via de Bibliotheekmonitor – met betrekking tot vier thema's: bezit (collectie, leden, uitleningen), kernfuncties (activiteiten, deelnemers, samenwerking), personeel (medewerkers, vrijwilligers) en financiën (inkomsten, subsidies, uitgaven). Deze vier vragenlijsten hoeven niet noodzakelijkerwijs door dezelfde persoon te worden ingevuld, maar bovenal door de persoon die het meest geschikt is voor het invullen van de vragenlijst over een bepaald thema. Vanuit de gecombineerde instellingen zelf zijn er signalen dat bepaalde gegevens moeilijk accuraat te leveren zijn. Daarbij kan het lastig zijn voor de instellingen om deze gegevens te verkrijgen (door de manier waarop ze door de instellingen zelf bijgehouden worden), maar ook dat de vragenlijsten die voor de Wsob worden gebruikt niet voldoende geschikt zijn voor de specifieke situatie van bibliotheken in gecombineerde instellingen. De knelpunten op beide punten zijn door middel van focusgroepen met relevante personen van gecombineerde instellingen en POI's in kaart gebracht. De resultaten daarvan staan in hoofdstuk 3 van dit rapport.

3 Knelpunten bij het invullen van de Wsob vragenlijst

De vragenlijsten van de Wsob kunnen om diverse redenen moeilijk in te vullen zijn voor (bibliotheken in) gecombineerde instellingen. De onderzoekers van Atlas Research hebben in een drietal focusgroepen in kaart gebracht waar zich knelpunten voordoen. Aan die focusgroepen namen vertegenwoordigers van (bibliotheken in) gecombineerde instellingen die de Wsob vragenlijsten invullen en vertegenwoordigers van Provinciale Ondersteunings Instellingen deel. Deze laatste ondersteunen bibliotheken bij het uitvoeren van hun taken en weten zodoende goed wat er speelt. Bijlage 1 geeft een overzicht van de deelnemers aan de focusgroepen. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de knelpunten aan de hand van de vier vragenlijsten van de Wsob: Bezit, Kernfuncties, Personeel en Financieel.

3.1 Bezit

De vragenlijst Bezit, uitleningen, leden van de Wsob vraagt informatie uit over de collectie van de bibliotheek, de uitleningen en het ledenbestand. Het gaat dan bijvoorbeeld om inzicht in de materialen die de bibliotheek in haar bezit heeft, het aantal uitleningen van die verschillende materialen en de opbouw en ontwikkeling van het ledenbestand. Ook bevat deze vragenlijst vier vragen over de bezoeken aan de bibliotheek.

De deelnemers aan de focusgroepen gaven aan dat zij bij het invullen van deze vragenlijst de minste knelpunten ervaarden. Informatie over de collectie en de uitleningen is veelal vooraf ingevuld of wordt opgehaald uit centrale systemen. Degene die de vragenlijst invult, hoeft de ingevulde gegevens vaak alleen maar te controleren. Knelpunten doen zich voor bibliotheken in gecombineerde instellingen vooral voor bij de vragen over bezoekersaantallen.

Bibliotheken in gecombineerde instellingen registreren het aantal bezoekers op verschillende manieren. Een groot deel maakt gebruik van tellerpoortjes. Waar er geen tellerpoortjes zijn, houden bibliotheken ook telweken of maken ze op andere wijze een inschatting. De plek van de tellerpoortjes kan per vestiging of per organisatie verschillen. Bij sommige locaties staan deze bij de hoofdingang, bij andere bij de bibliotheekingang. Ook gaan organisaties verschillend om met het maken van een uitsplitsing achteraf ten behoeve van de Wsob. Sommige maken een inschatting van het aandeel bezoekers aan de bibliotheek in de gecombineerde instelling, andere geven bij het invullen van de Wsob

vragenlijst het totaal aantal bezoekers aan de locatie op. En tot slot komt het ook voor dat bij locaties zonder tellerpoortjes geen inschatting wordt gemaakt en de bezoekers aan die locaties niet worden meegenomen bij het invullen van de Wsob vragenlijst.

Dit heeft logischerwijs invloed op de kwaliteit van de gegevens over bezoek. Enerzijds leidt het tot een onderschatting als bezoeken aan vestigingen niet worden meegenomen, anderzijds tot een overschatting als de bezoeken aan de totale instelling worden meegenomen. Maar het grootste knelpunt is misschien nog wel dat er geen zicht is op de accuraatheid van de gegevens omdat onduidelijk is in welke mate (bibliotheek in) gecombineerde instellingen een poging hebben gedaan om tot een zo goed mogelijke schatting te komen. Het CBS noemde dit ook als reden waarom zij geen statistieken over bezoeken valideren en publiceren.

3.2 Kernfuncties

De Wsob vragenlijst Kernfuncties vraagt informatie uit over activiteiten die bibliotheken organiseren in het kader van de vijf kernfuncties:

- (1) het ter beschikking stellen van kennis en informatie;
- (2) het bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie;
- (3) het bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur;
- (4) het organiseren van ontmoeting en debat; en
- (5) het laten kennis maken met kunst en cultuur.

Het gaat dan om het aantal activiteiten, de vorm daarvan (fysiek of andere vorm) en de deelname aan de activiteiten. Bibliotheken in gecombineerde instellingen maken gebruik van verschillende systemen om hun activiteiten in bij te houden. Een vaker genoemd systeem is Olifantenpaadje. Ook maken bibliotheken in gecombineerde instellingen gebruik van eigen Excelbestanden en van Gmail en/of Google Agenda. Het bijhouden en registreren van activiteiten blijkt voor bibliotheken in het algemeen en voor bibliotheken in gecombineerde instellingen in het bijzonder een lastig punt. De knelpunten die in de focusgroepen naar voren zijn gebracht doen zich op meerdere vlakken voor.

Indeling

De manier waarop instellingen activiteiten bijhouden, stemt niet altijd overeen met de indeling van de Wsob vragenlijsten. De instellingen houden bijvoorbeeld de activiteit, datum en het bezoekersaantal bij; in de Wsob vragenlijst is er daarnaast nog een indeling op thema, doelgroep en vorm. Hoewel bibliotheken die geen onderdeel zijn van een gecombineerde

instelling ook te maken hebben met deze onderverdelingen, geven de bibliotheken in gecombineerde instellingen aan dat de onderverdeling in de vijf kernfuncties lastig voor hen is omdat zij activiteiten niet volgens deze indeling registreren. Als voorbeeld werd de programmeur genoemd die niet bekend is met de indelingen van de Wsob vragenlijst en zodoende niet al deze variabelen bijhoudt. De hoeveelheid criteria wordt als te groot ervaren. Bij het invullen van de vragenlijst proberen bibliotheken in gecombineerde instellingen zelf een uitsplitsing te maken. Zij geven daarbij aan dat het lastig is om dat elk jaar consistent te houden. Daarnaast geven instellingen aan dat de onderverdeling voor de Wsob en voor de verantwoording aan bijvoorbeeld de gemeente verschillend is.

Registratie

Een ander knelpunt bij het opgeven van de activiteiten van de bibliotheek doet zich voor bij de toedeling. Bibliotheken in gecombineerde instellingen hebben moeite met de toedeling van de activiteiten. Ze worstelen met de vraag wat je wel en niet meeneemt. Gecombineerde instellingen met naast de bibliotheek andere functies zoals bijvoorbeeld cultuureducatie geven aan dat ze het complex vinden om “op gevoel” in te vullen of een activiteit aan de bibliotheek gerelateerd is. Bibliotheken in gecombineerde instellingen geven aan dat ze hun best doen om alles uit te splitsen, maar dat zij door de diversiteit aan activiteiten en de omvang van het aanbod tegen de grenzen aanlopen van wat mogelijk is.

De knelpunten die (bibliotheken in) gecombineerde instellingen ervaren bij de registratie van de activiteiten hebben als resultaat dat deze instellingen hier op hun eigen wijze mee omgaan. Er zijn instellingen die hun registratie hebben aangepast aan de Wsob-uitvraag waardoor ze hun activiteiten makkelijk kunnen aggregeren naar de vijf kernfuncties. Dit is echter geen gemeengoed. Er zijn ook instellingen die aangeven de activiteiten niet uit te splitsen naar bijvoorbeeld bibliotheek/archief/museum/muziekschool/theater, maar alles meenemen in de Wsob-uitvraag. Als gevolg hiervan doet zich een soortgelijk probleem voor als bij de kwaliteit van de gegevens over bezoeken. Er zijn instellingen die zo goed mogelijk uitsplitsen welke activiteiten toegerekend worden aan de bibliotheek, maar er zijn er ook die alle activiteiten tellen waar de bibliotheek een rol in heeft. Bovendien blijkt uit de aangeleverde gegevens niet welke keuze een bibliotheek in een gecombineerde instelling daarin heeft gemaakt.

Instellingen geven tot slot aan dat de toegenomen samenwerking er ook toe leidt dat losse systemen zijn vervangen door centrale registratiesystemen. Om vanuit die systemen naderhand een uitsplitsing te maken voor de bibliotheekfunctie is lastig en draagt het risico op inconsistentie in zich.

3.3 Personeel

In de Wsob vragenlijst Personeel verschaffen bibliotheken (in gecombineerde instellingen) informatie over hun personeelsbestand. De vragenlijst biedt inzicht in de omvang van het personeelsbestand (ook vrijwilligers) en de kenmerken ervan, zoals leeftijdsopbouw, verhouding man/vrouw en opleidingsniveau.

In de focusgroepen kwam bij deze vragenlijst een waaier aan ervaringen naar voren; voor sommige gecombineerde instellingen is dit de meest lastige vragenlijst om in te vullen, andere gaven aan hier weinig tot geen problemen te ervaren. De knelpunten zijn in veel gevallen te herleiden tot de cao waar het personeel van de instelling onder valt en de gebruikte bedrijfssoftware. Personeel dat onder de bibliotheek-cao valt, werkt bijvoorbeeld ook voor andere organisatieonderdelen. En omgekeerd werkt personeel dat onder een andere cao valt voor de bibliotheek. Knelpunten bij het invullen van de vragenlijst doen zich voor bij personeel dat onder overhead valt (welk deel reken je toe aan de bibliotheekfunctie?) en wanneer er sprake is van gecombineerde functies en/of meerdere cao's.

Gecombineerde instellingen omzeilen de knelpunten die zij ervaren bij het invullen van deze vragenlijst op verschillende manieren. Grofweg komt het erop neer dat zij personeel aan verschillende organisatieonderdelen toewijzen op basis van eigen verdeelsleutels, maar het komt ook voor dat ze alle personeel toekennen aan één functie als er één cao wordt gehanteerd binnen de organisatie.

Aanvullend op de vragen die wij tijdens de focusgroepen hebben gesteld over deze vragenlijst stellen de vertegenwoordigers van de instellingen nog vraagtekens bij specifieke vragen uit de lijst over de diversiteit van het personeelsbestand, bijvoorbeeld naar opleidingsniveau, etniciteit en geloofsovertuiging. Instellingen houden dat zelf niet bij. Het zou volgens de instellingen dan ook beter zijn om de Wsob vragenlijst meer te laten aansluiten op wat instellingen zelf in beginsel al bijhouden in de personeelsadministratie.

3.4 Financieel

De vragenlijst Financieel gaat over de kosten- en de batenkant van bibliotheken (in gecombineerde instellingen). Enerzijds gaat het om eigen inkomsten uit bijvoorbeeld abonnementen en uitleningen en subsidies. Anderzijds gaat het om de uitgaven aan bijvoorbeeld personeels- en huisvestingskosten.

De uitkomsten uit de focusgroepen voor de vragenlijst Financieel komen overeen met die van de overige vragenlijsten. Sommige vragen zijn makkelijk in te vullen voor de

bibliotheekfunctie, bijvoorbeeld inkomsten uit leengeld; voor andere vragen is een uitsplitsing nodig voor de bibliotheekfunctie van de gecombineerde instelling. Afhankelijk van de mate van integratie van de organisatie en de gebruikte registratiesystemen is dit makkelijker of moeilijker. Instellingen gaan hier op een vergelijkbare manier mee om als bij de vragenlijst Personeel: van een toedeling op basis van eigen verdeelsleutels tot het leveren van totaalcijfers. Wat het specifiek voor de financiële vragen nog lastig maakt, is dat het voor de subsidies aan instellingen vaak om één financieringsstroom gaat waar gemeenten zelf ook niet in willen knippen.

Waar instellingen tot slot nog op wijzen is dat er verschil kan zijn tussen het personeel op basis van de cao en de toegewezen personeelskosten. Dat kan tot het (vertekende) beeld leiden dat je veel doet voor weinig geld, of andersom.

3.5 Conclusie

Hoewel er in de focusgroepen veel aandacht was voor de knelpunten bij het invullen van de vier Wsob vragenlijsten wezen de instellingen 'aan tafel' stuk voor stuk op de meerwaarde van het deel uitmaken van een multifunctionele organisatie. De meerwaarde is er niet alleen voor de gebruiker die kennis kan maken met een divers aanbod onder één dak, maar ook voor de instellingen zelf. Zij geven aan een sterkere partner in de gemeente te zijn. Niet alleen intern wanneer expertise beter kan worden ingezet, maar ook extern als aantrekkelijke samenwerkingspartner.

De genoemde knelpunten in de focusgroepen waren vrijwel allemaal terug te voeren tot dezelfde oorzaak. Wanneer de bibliotheek een integraal onderdeel is van een multifunctionele organisatie is het lastig om cijfers voor de bibliotheek uit te splitsen in de Wsob vragenlijsten. En het lijkt erop dat hoe hoger de mate van integratie is, hoe meer moeite dat instellingen kost. Dit geldt voor alle thema's in de vragenlijsten: bezoekers, activiteiten, personeel en financiën.

Gecombineerde instellingen omzeilen deze knelpunten op verschillende wijzen. Waar er geen exacte cijfers bekend zijn voor de bibliotheekfunctie, kiezen veel instellingen ervoor om een zo goed mogelijke inschatting te maken, andere kiezen ervoor om de totalen van de organisatie op te geven. De bibliotheken in gecombineerde instellingen die ervoor kiezen om de totalen op te geven doen dat omdat het voor hen de enige manier is waarop ze de gegevens *kunnen* aanleveren, maar in sommige gevallen ook omdat het de enige manier is waarop ze de gegevens *willen* aanleveren ("je bent van organisatie X, niet van de bibliotheek van organisatie X"). Dit leidt er onherroepelijk toe dat instellingen bij een en dezelfde

vraag verschillende gegevens aanleveren wat onvermijdelijk consequenties heeft voor de vergelijkbaarheid van de aangeleverde gegevens.

4 Nut en noodzaak van gegevens

Niet alleen bibliotheken, ook andere sectoren hebben te maken met het fenomeen gecombineerde instellingen. Een belangrijke stap is om in kaart te brengen hoe in deze sectoren wordt omgegaan met dataregistratie en gegevenslevering. Door dergelijke gebruiken in andere sectoren te onderzoeken kan waardevolle kennis worden opgedaan voor de bibliotheeksector. Voor dit deel van het onderzoek zijn er gesprekken gevoerd met verschillende stakeholders, zoals het ministerie van OCW, het CBS, de VOB en de VNG. Deze gesprekken spitsten zich toe op het belang van data van gecombineerde instellingen voor beleidsvorming, evaluatie (of onderzoek) en financiering. Ook zijn we in gesprek gegaan met een aantal brancheorganisaties in het culturele veld die gecombineerde instellingen in hun ledenbestand hebben. Deze brancheverenigingen hebben we bevraagd naar hun ervaringen bij het uitvragen van data over gecombineerde instellingen. Bijlage 2 bevat een lijst van stakeholders die we gesproken hebben of input geleverd hebben voor dit deel van het onderzoek. De volgende paragrafen geven de inzichten per (groep van) stakeholder(s).

4.1 Ministerie van OCW

Voor het ministerie van OCW zijn de cijfers over de bibliotheeksector belangrijk om beleid te ondersteunen. Het ministerie haalt doorlopend cijfers en statistieken op over bijvoorbeeld podiumkunsten, musea en ook van de bibliotheken door middel van de Wsob vragenlijsten. Het ministerie van OCW is voor wat betreft de Wsob vragenlijsten in eerste instantie geïnteresseerd in hoe het met de bibliotheeksector in Nederland gaat, en dan met name de uitvoering van de bibliotheekfuncties.

Hoewel het ministerie aangeeft dat het interessant is om te weten wat de mogelijke voor- en nadelen zijn van het uitvoeren van de bibliotheekfunctie in een gecombineerde instelling en dit af te zetten tegen de 'gewone' bibliotheken, ligt voor het ministerie de focus op de bibliotheek en niet op de multifunctionele organisatie. Bibliotheken zijn in de loop der tijd steeds meer gaan doen dan enkel het uitlenen van boeken. Waar voorheen beleidsmatig de interesse vooral uitging naar het bezit van de bibliotheek vindt er een verschuiving plaats naar de activiteiten.

Geconfronteerd met de knelpunten die bibliotheken in gecombineerde instellingen ervaren met het uitsplitsen van cijfers voor de bibliotheekfunctie en de verschillende manieren

waarop bibliotheken in gecombineerde instellingen hiermee omgaan, geeft het ministerie aan dat het desondanks hecht aan cijfers exclusief voor de bibliotheekfunctie. Het ministerie onderkent de complexiteit voor de bibliotheken in gecombineerde instellingen, maar hecht eraan om zoveel mogelijk één lijn te trekken in wat je wel en niet telt.

Concluderend

Het ministerie van OCW ziet meerwaarde in het verzamelen van gegevens van gecombineerde instellingen als geheel en ziet dat als interessante *aanvulling op* en niet *als vervanging van* de gegevenslevering van de bibliotheken in gecombineerde instellingen. Voor beleid is het interessant om de gegevens van verschillende onderdelen van een gecombineerde instelling samen te voegen. Dit kan interessante inzichten bieden in bijvoorbeeld de voordelen (of nadelen) voor bibliotheken in gecombineerde instellingen.

4.2 CBS

Het CBS maakt statistieken voor verschillende (culturele) sectoren, zoals de podiumkunsten, musea en ook de bibliotheeksector. Voor de bibliotheeksector valideert het CBS de (cijfers van de) Wsob in samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek.

Het CBS geeft aan moeite te hebben om gecombineerde instellingen in hun functionele statistieken (zoals de cultuurstatistieken) als eenheid te zien. Het loopt er al jaren tegenaan dat instellingen onder één koepel gebracht zijn en in sommige gevallen ook onderdeel zijn van de gemeente zelf (waardoor ze geen eigen boekhouding hebben). Het CBS heeft er geen belang bij om cijfers te maken over gecombineerde instellingen, omdat ze statistieken maken over de verschillende deelfuncties (bibliotheek, podium, museum). Het CBS wil de gecombineerde instellingen ook niet benchmarken omdat je ze amper met elkaar kunt vergelijken; sommige hebben een podium en een bibliotheek, andere weer een museum erbij.

Geconfronteerd met de knelpunten die bibliotheken in gecombineerde instellingen ervaren met het uitsplitsen van cijfers voor de bibliotheekfunctie en de verschillende manieren waarop bibliotheken in gecombineerde instellingen hiermee omgaan, adviseert het CBS om de instellingen aan te sporen een zo goed mogelijke inschatting te geven. Het CBS geeft daarvoor geen leidraad omdat de gecombineerde instellingen zo van elkaar verschillen. Wel adviseert het CBS gecombineerde instellingen om binnen de organisatie gegevens al uit te splitsen.

Geredeneerd vanuit een soort vliegwielfunctie van gecombineerde instellingen geeft het CBS aan dat het een valide aanname is dat gecombineerde instellingen een meerwaarde hebben ten opzichte van standalone vestigingen. Statistisch is dit volgens het CBS echter lastig aan te tonen.

Concluderend

Het CBS vindt het vooral belangrijk om de verschillende deelfuncties te blijven splitsen (bibliotheek, podium, museum) en heeft er vanuit de functionele cultuurstatistiek geen belang bij het totaalplaatje van de gecombineerde instellingen te meten en zeker niet om ze te gaan benchmarken (appels/peren). Het CBS geeft aan dat wanneer de vragenlijsten worden aangepast zodat het makkelijker wordt voor de organisaties om de cijfers op te splitsen en aan te leveren, zij daarin willen meebewegen. Dat helpt om tot een betere statistiek te komen.

4.3 VNG

Bibliotheken (in gecombineerde instellingen) zijn (deels) afhankelijk van subsidies. Het over-eind houden van instellingen is in dat kader voor gemeenten belangrijker dan een uitsplitsing van bijvoorbeeld het financiële plaatje (of andere posten) van de verschillende functies binnen een gecombineerde instelling. Gemeenten zijn meer geïnteresseerd in 'de boel draaiende houden', dus in cijfers van het geheel. De uitsplitsing van de verschillende functies (zoals het CBS en OCW die voorstaan) voelt voor veel gemeenten als een kunstmatige scheiding.

De ontwikkeling van de dataverzameling gaat voor gemeenten verder dan kijken naar wat er aan activiteiten wordt georganiseerd en wie er binnenkomt. Gemeenten zijn naast informatie over de financiële stabiliteit en of subsidies goed besteed worden in toenemende mate geïnteresseerd in wat de (activiteiten in) instellingen bijdragen aan het welzijn van de bevolking. Bibliotheken sturen bijvoorbeeld na afloop van activiteiten een vragenlijst aan deelnemers die aansluit bij de doelstellingen van de gemeente, bijvoorbeeld om laaggeletterdheid aan te pakken. Op die manier kunnen bibliotheken hun bredere waarde in het sociale/culturele domein aantonen.

De waarde van gecombineerde instellingen zit hem vanuit het perspectief van gemeenten in veel gevallen alleen al in het behoud van verschillende functies. Eén organisatie met één directie is makkelijker dan drie losse organisaties. Je kunt meer doen met minder geld. Een aanvullende waarde zou kunnen zijn dat gecombineerde instellingen een gevarieerder

publiek trekken. In dat geval is het volgens de VNG aannemelijk dat publiek eerder vanuit de bibliotheek binnenloopt bij andere culturele instellingen dan andersom.

De VNG brengt zelf niks in kaart qua uitvraag, maar maakt gebruik van openbare bronnen, die door de VNG gebundeld worden op waarstaatjegemeente.nl. Er is veel openbare informatie over bibliotheken, zoals afstand tot de bibliotheek en het aantal vestigingen, beschikbaar.

Robuuste bibliotheek

Vanuit hun wettelijke functie willen bibliotheken bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke vraagstukken. In het kader van de Netwerkagenda⁴ is er aandacht voor vragen die spelen met betrekking tot de robuustheid van bibliotheekorganisaties. Hoe zorg je ervoor dat opgaven waar bibliotheken aan werken haalbaar en betaalbaar blijven en dat de kwaliteit van de dienstverlening gewaarborgd is? In het kader van de robuuste bibliotheek kijkt de VNG in eerste instantie naar de CBCT certificering. Die vindt plaats naar de Wsob maatstaven. Als het CBCT tot een positief oordeel komt, hoeft de gemeente niet zelf ook nog een beoordeling te doen. De informatie van het CBCT is heel breed en daarmee voldoende om tot een oordeel te komen. Tegelijkertijd zijn de criteria in sommige gevallen te nauw. De VNG noemt in dat kader het voorbeeld van de bibliotheek in Zaanstad die buiten de CBCT certificering valt omdat er geen debat plaatsvindt op de locatie zelf.

Concluderend

Gemeenten zijn niet zozeer geïnteresseerd in alle uitsplitsingen voor een gecombineerde instelling, maar meer in de gecombineerde instelling als geheel (ook in het kader van het financieel overeind houden ervan). Daarbij ziet de VNG voor de waarde van een bibliotheek/gecombineerde instelling meer heil in het uitvragen van de bezoekerservaringen en het meten van de 'outcomes' van bezoek, dan enkel het gebruik van bezoekersaantallen als maatstaf. Het aanbod aan activiteiten en het gebruik dat daarvan wordt gemaakt is van belang, maar nog belangrijker is om te weten wat deelname aan activiteiten de bezoekers oplevert.

4.4 VOB

De VOB is de brancheorganisatie voor de openbare bibliotheken en kan niet genoeg benadrukken hoe belangrijk de Wsob voor de sector is. Voor het gesprek dat de VOB voert met overheden is de Wsob een belangrijke kwantitatieve informatiebron. Informatie uit de Wsob

⁴ [Robuuste lokale bibliotheek | Bnetwerk \(bibliotheeknetwerk.nl\)](http://Robuuste%20lokale%20bibliotheek%20Bnetwerk%20(bibliotheeknetwerk.nl))

is een belangrijke steunpilaar voor het werk dat de VOB doet, bijvoorbeeld in haar pleidooi voor een betere financiering. Ook de dashboards die de KB ontwikkelt om te laten zien waar het wel/niet goed gaat zijn een erg belangrijk instrument. De VOB geeft aan dat er verschillende manieren zijn om landelijke data vanuit de Wsob bruikbaar en inzichtelijk te maken voor lokale instellingen. De bekendheid hiervan kan volgens de VOB worden verbeterd, als ook de toepasbaarheid voor lokale belangenbehartiging. Als er een win-winsituatie ontstaat waar de verzamelde data landelijk en lokaal wordt ingezet zal dit het draagvlak voor het uitvragen substantieel kunnen vergroten.

De VOB onderkent dat het invullen van de Wsob vragenlijsten ingewikkeld is voor gecombineerde instellingen, maar geeft aan dat de informatie uit de Wsob een grote meerwaarde heeft. Wat de VOB graag zou zien is dat educatieve culturele instellingen de vijf kernfuncties van de Wsob uitdragen. Vroeger liep dat enkel via de bibliotheek, maar dat is tegenwoordig niet meer zo. Muziekscholen bijvoorbeeld noemen zichzelf vaak ook niet meer sec muziekschool en veel andere gecombineerde instellingen zonder bibliotheek hebben ook een educatieve functie en/of laten mensen kennismaken met kunst en cultuur.

Inspelend op de knelpunten bij het invullen van de vragenlijsten en de verschillen in informatiebehoefte suggereert de VOB om (gecombineerde) instellingen die (een van) de vijf kernfuncties van de Wsob vervullen onder de Wsob te laten vallen, en dus niet alleen de bibliotheken. Gecombineerde instellingen vallen daar veelal al onder want wat al deze instellingen doen is het grote publiek kennis laten maken met cultuur/jezelf ontwikkelen. Ze vallen daarmee goed onder de noemer van de Wsob, de brede formulering van de wet biedt kansen. 'Bibliotheek' is dan enkel de naamgeving. De VOB pleit in dit opzicht voor een meer holistische benadering, ook omdat het uitsplitsen van cijfers over de instellingen kunstmatig aanvoelt. De VOB onderkent dat dit mogelijk leidt tot een trendbreuk in de cijfers van CBS en OCW, maar dat zou geen belemmering moeten zijn om mee te bewegen met ontwikkelingen. Het grotere doel is immers om burgers kennis te laten maken met kunst en cultuur. Aan het uitvragen van cijfers voor organisaties als geheel zitten genoeg haken en ogen, maar het zou wat de VOB betreft te prefereren zijn.

Voor mogelijke aanpassingen aan de Wsob vragenlijsten benadrukt de VOB nog dat de vragenlijsten behapbaar en invulbaar moeten blijven. Naar mening van de VOB wordt er nu te veel uitgevraagd en uitgesplitst.

Concluderend

De VOB benadrukt de relevantie van het verzamelen en gebruiken van cijfers om het gesprek te kunnen voeren met stakeholders zoals het ministerie van OCW en gemeenten. Aangaande de knelpunten bij het invullen van de Wsob vragenlijsten stelt de VOB een meer holistische benadering voor. Laat instellingen die (een van) de vijf kernfuncties vervullen onder de Wsob vallen en richt de vragenlijsten in naar die functies. Gecombineerde instellingen kunnen dan de Wsob vragenlijsten voor de hele instelling invullen. Er zullen dan verschillende zwaartepunten ontstaan (de ene instelling heeft veel van het een, de andere heeft veel van het ander), maar er ontstaat een completer beeld en je bent van de kunstmatige uitsplitsingen af.

4.5 Brancheorganisaties VNPF, VSCD, Cultuurconnectie

Naast bibliotheken maakt ook een aanzienlijk deel van de podia en instellingen voor cultuureducatie deel uit van een gecombineerde instelling. Voor de leden van brancheorganisaties Vereniging Nederlandse Poppodia en -Festivals (VNPF) en Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD) gaat dat om ongeveer een derde van de leden; voor Cultuurconnectie zelfs om tweederde van het ledenbestand. Ook de VNPF, VSCD en Cultuurconnectie halen jaarlijks cijfers op bij hun leden middels vragenlijsten: PAS en TAS (voor VNPF respectievelijk VSCD) en KANS (voor Cultuurconnectie). Van die vragenlijsten lijken PAS en TAS veel op elkaar.

Hoewel deze brancheorganisaties daar op detailniveau verschillend mee omgaan, hebben zij ook te maken met uitsplitsingen voor de podium- dan wel kunsteducatieve functie. Omdat er zoveel verschillende combinaties van gecombineerde instellingen zijn (met elk hun eigen zwaartepunt) publiceren VNPF en VSCD alleen de cijfers voor de podiumfunctie. Bij Cultuurconnectie zijn de vragenlijsten op het moment van het interview in ontwikkeling. Daar is het op dit moment mogelijk om apart gegevens in te vullen (bijvoorbeeld voor personeel), maar ook de totalen worden geaccepteerd. VNPF biedt in de PAS vragenlijst de mogelijkheid om voor de verschillende posten het totaal van de organisatie op te geven en daarnaast een uitsplitsing voor de podiumfunctie.

Met name vanuit Cultuurconnectie is er de behoefte om de vragenlijsten van verschillende brancheorganisaties op elkaar af te stemmen. Dit heeft ermee te maken dat een aanzienlijk deel van hun leden deel uitmaakt van een gecombineerde instelling en dat dat aandeel toeneemt. Bijkomend voordeel is dat dubbeltellingen daarmee worden voorkomen. VNPF en VSCD zien nogal wat haken en ogen aan het afstemmen van de vragenlijsten. Vooral omdat je dan alle definities uniform moet maken en omdat zij veel (gedetailleerde) informatie

uitvragen bij hun leden die niet in andere vragenlijsten voorkomt. Daarnaast ontbreekt bij VNPF en VSCD de belangstelling om cijfers voor de hele organisatie te publiceren omdat zij aangeven er primair te zijn voor de podia en de theaters.

Concluderend

De leden van Cultuurconnectie, VSCD en VNPF bevinden zich voor een aanzienlijk deel in gecombineerde instellingen; van circa een derde (VNPF en VSCD) tot tweederde (Cultuurconnectie). De samenstelling van die gecombineerde instellingen is heel divers; er zijn combinaties met filmhuizen, bibliotheken en musea, maar ook met welzijnsorganisaties. Alle drie de brancheverenigingen vragen in het geval van gecombineerde instellingen specifiek naar een uitsplitsing van podiumkunst of kunsteducatief gerelateerde cijfers (dus wat voor hun kernfunctie relevant is). Ze vertrouwen daarbij op het inzicht van hun eigen achterban. VNPF biedt voor het financiële deel van de vragenlijst de mogelijkheid om het totaal van de organisatie op te voeren en een aandeel voor de functie van poppodium. Het belang van het verzamelen van cijfers over de hele organisatie en het afstemmen van vragenlijsten wordt meer gezien bij Cultuurconnectie dan bij de achterban van VNPF/VSCD.

4.6 Conclusie

In de gesprekken met de verschillende stakeholders komt naar voren dat er een verschil is in databehoefte. Die loopt grofweg van een zo goed mogelijke uitsplitsing voor specifiek de bibliotheekfunctie van gecombineerde instellingen (CBS en OCW) tot inzicht in het functioneren van de totale organisatie (VNG). De VOB stelt daar nog een 'nieuw' perspectief tegenover, namelijk een verbreding van de Wsob naar gecombineerde instellingen die (een van) de vijf kernfuncties van de Wsob vervullen.

De brancheorganisaties van culturele instellingen (VNPF, VSCD, Cultuurconnectie) doen ook aan gegevensverzameling bij hun leden middels vragenlijsten. Zij bevragen hun leden primair naar de functie die zij vertegenwoordigen, dus in het geval van de VNPF is dat de podiumfunctie. Bij een beperkt aantal vragen is er in het geval van een gecombineerde instelling de mogelijkheid om het totaal van de organisatie op te geven met een schatting van het aandeel van de bevroegde functie.

5 Aanbevelingen

Vanuit de drie focusgroepen met gecombineerde instellingen en POI's, de gesprekken met stakeholders (het ministerie van OCW, het CBS, de VNG en de VOB) en de gesprekken met brancheorganisaties (VSCD, VNPF, Cultuurconnectie) ontstaat een gemengd beeld over de gegevenslevering van gecombineerde instellingen. Dit hoofdstuk vertaalt de inzichten uit de verschillende invalshoeken in aanbevelingen voor aanpassingen van de Wsob-uitvraag bij gecombineerde instellingen. Deze aanbevelingen zullen worden getoetst onder een aantal (bibliotheken in) gecombineerde instellingen.

5.1 Aanbevelingen

Bij aanvang van dit onderzoek was het voornaamste doel inzicht te krijgen in de knelpunten die gecombineerde instellingen ervaren bij het invullen van de Wsob vragenlijsten en deze te verminderen. Uit de focusgroepen bleek dat de vragenlijsten inderdaad onvoldoende aansluiten op de situatie van bibliotheken in gecombineerde instellingen. Er is voor veel vragen geen duidelijke richtlijn hoe de vraag ingevuld moet worden door de bibliotheken in gecombineerde instellingen, met als resultaat dat er verschillende strategieën worden gehanteerd. Sommige gecombineerde instellingen geven de cijfers van de bibliotheekfunctie op of maken een zo goed mogelijke inschatting daarvan; andere geven de totalen van de gehele organisatie terwijl het doel van de Wsob-uitvraag is om inzicht te krijgen in bibliotheekcijfers. Het geven van totaalcijfers kan het resultaat zijn van een principiële keuze ("wij zijn één organisatie, dus we leveren totaalcijfers aan").

Ongeacht de afweging en de gevolgde strategie heeft dit consequenties voor de kwaliteit van de gegevenslevering. In het ene geval kan het leiden tot een onderschatting; in het andere tot een overschatting. Het is op dit moment bovendien niet duidelijk in welke gevallen het gaat om een respectievelijke onder- of overschatting. Naast het doel om de vragenlijsten beter te laten aansluiten op de situatie van bibliotheken in gecombineerde instellingen, is er dus nog een ander belangrijk doel in zicht gekomen: het verhogen van de accuraatheid van de data voor de bibliotheekfunctie van gecombineerde instellingen.

Het maken van een schatting om het aandeel van bibliotheken aan te geven heeft de voorkeur van stakeholders die de gegevens gebruiken (ministerie van OCW en CBS) boven de totaalcijfers van de gecombineerde instelling. Deze wens om uitgesplitste data te verkrijgen leeft niet onder alle stakeholders. Gemeenten zien juist meerwaarde in totaalcijfers van gecombineerde instellingen.

Zonder rekening te houden met de administratieve druk voor de gecombineerde instellingen zou de ideale gegevensuitvraag cijfers specifiek voor de bibliotheekfunctie bevatten (in het belang van het ministerie van OCW en het CBS) en totaalcijfers voor de gehele gecombineerde instelling (in het belang van gemeenten). Het doel om knelpunten bij het invullen van de vragenlijst door gecombineerde instellingen weg te nemen, staat hier echter mee op gespannen voet. Méér cijfers vragen maakt het niet makkelijker. Wel kan er meer duidelijkheid worden geboden over het belang van het rapporteren van gegevens specifiek voor de bibliotheekfunctie.

Het vervolg van dit hoofdstuk gaat in op de mogelijkheden om de Wsob vragenlijsten aan te passen zodat er a) meer duidelijkheid is bij (bibliotheken in) gecombineerde instellingen welke cijfers gewenst zijn en b) de data voor de bibliotheekfunctie in gecombineerde instellingen accurater en daarmee beter vergelijkbaar zijn. Meer duidelijkheid bieden in de vragenlijst en expliciet vragen om gegevens specifiek voor de bibliotheekfunctie zijn dan ook de twee voornaamste aanbevelingen.

Een aantal zaken die uit de focusgroepen naar voren kwamen, staat dit echter mogelijk in de weg. Het eerste probleem is de complexiteit van de datalevering voor bibliotheken in het algemeen, gecombineerd met de complexiteit van de organisatie van bibliotheken in gecombineerde instellingen. Het tweede probleem is de wens van (een deel van de) gecombineerde instellingen om als één organisatie gezien te worden, die met meerdere functies meerwaarde creëert. Zij zien het uitsplitsen van de cijfers naar functie als onwenselijk.

Complexiteit bovenop complexiteit

Tijdens de focusgroepen kwamen veelvuldig knelpunten naar voren die niet specifiek waren voor bibliotheken in gecombineerde instellingen. Deze knelpunten hadden te maken met de gedetailleerde uitsplitsing van de gegevenslevering. Als voorbeeld werd vaak de vragenlijst Kernfuncties aangehaald.

Deze algemene knelpunten zijn op het eerste gezicht niet van belang omdat dit onderzoek specifiek gaat over de gegevenslevering van bibliotheken in gecombineerde instellingen. Het is echter denkbaar dat de algemene complexiteit van de Wsob vragenlijsten wel degelijk meer knelpunten oplevert voor bibliotheken in gecombineerde instellingen, omdat zij zelf al te maken hebben met een meer complexe bedrijfsvoering.

Schattingen

Om sommige vragen in de Wsob vragenlijst te beantwoorden maken de bibliotheken in gecombineerde instellingen gebruik van schattingen omdat zij bepaalde cijfers niet precies registreren. Dit kan ook gelden voor bibliotheken die geen onderdeel uitmaken van een gecombineerde instelling. Om het bibliotheken in gecombineerde instellingen makkelijker te maken, is het een optie om een leidraad te geven voor het uitsplitsen van de bibliotheekfunctie uit totaalcijfers. Echter, de gecombineerde instellingen verschillen zodanig van elkaar dat één leidraad waarschijnlijk niet leidt tot meer accurate schattingen.

Wel zou een aantal suggesties kunnen worden gedaan voor de manier waarop organisaties schattingen kunnen maken. Die suggesties zijn idealiter toegespitst op de betreffende vragenlijst. Wanneer de bibliotheek bijvoorbeeld een locatie deelt met andere functies of organisaties en alleen het totaal aantal bezoekers wordt geregistreerd, kan het totaal gedeeld worden door het aantal functies of organisaties die de locatie delen. Voorwaarde is dan wel dat de bezoekers ongeveer gelijkmatig verdeeld zijn. Als de bibliotheekfunctie relatief veel of weinig bezoekers ontvangt, zal de organisatie hiervan moeten afwijken.

Vanwege de variatie aan gecombineerde instellingen (de hoeveelheid functies binnen een gecombineerde instelling en de verhouding van die functies ten opzichte van elkaar) achten wij het niet raadzaam om een algemene leidraad voor het maken van schattingen te ontwikkelen. Beter is het om te vertrouwen op het inzicht in de eigen organisatie. De bibliotheken hebben zelf immers het beste inzicht in hun organisatie om te beslissen hoe een schatting gemaakt moet worden. In dat geval is het belangrijk dat bibliotheken in gecombineerde instellingen kunnen toelichten hoe zij de schatting maken.

De volgende paragrafen geven aanbevelingen voor de afzonderlijke vragenlijsten.

Aanbevelingen vragenlijst Bezit, uitleningen en leden

Bij de Wsob vragenlijst Bezit, uitleningen en leden beperken de knelpunten zich tot de vragen die over bezoekersaantallen gaan. De vragenlijst bevat vier vragen over bezoek aan de bibliotheek. Uit de focusgesprekken kwam naar voren dat (bibliotheken in) gecombineerde instellingen verschillende strategieën hanteren bij het invullen van deze vragen. Hierdoor komt de accuraatheid van bezoekersdata in gevaar. De vragen over bezoekersaantallen zijn niet complex en meer accuraatheid op dit onderdeel is gewenst door stakeholders. Bezoekersaantallen zijn een goed voorbeeld waar cijfers voor de totale gecombineerde instelling én alleen voor de bibliotheek gevraagd kunnen worden zonder dat dat veel extra werk oplevert voor bibliotheken in gecombineerde instellingen.

Omdat de wijze waarop bezoekersaantallen worden gemeten zo gevarieerd is (tellerpoortjes en de plaatsing daarvan, schattingen) en de bibliotheken in gecombineerde instellingen eigen keuzes maken in de rapportage van gegevens (aandelen of totalen) is het van groot belang dat er duidelijke instructies komen voor gecombineerde instellingen. De meest voor de hand liggende oplossing is om (bibliotheek in) gecombineerde instellingen te vragen om het totaal aantal bezoeken en het aandeel voor de bibliotheekfunctie, waarbij de instellingen gebruikmaken van werkelijke tellingen waar beschikbaar en aanvullen met schattingen waar nodig. Bibliotheken in gecombineerde instellingen met meerdere locaties kunnen per locatie het aantal bezoekers tellen of schatten en die aantallen voor de hele organisatie bij elkaar optellen. Bibliotheken die niet met totaalcijfers van de organisatie werken, kunnen in dit geval meteen de specifieke bibliotheekcijfers invullen.

De aanbeveling om ruimte te geven voor totaalcijfers maar ook te zorgen dat er in ieder geval naar bezoekerscijfers voor de bibliotheek(functie) wordt gevraagd sluit aan bij de verschillende wensen van stakeholders die voorbij komen in dit onderzoek (zie hoofdstuk 4), en bij de wens van sommige gecombineerde instellingen om totaalcijfers van de organisatie door te geven.

Aanbevelingen vragenlijst Kernfuncties

De Wsob vragenlijst Kernfuncties vraagt informatie uit over activiteiten die bibliotheken organiseren. De vragenlijst volgt de indeling in het kader in de vijf kernfuncties van de bibliotheek. In deze vragenlijst worden 44 soorten activiteiten uitgevraagd. Voor elke activiteit vult de bibliotheekorganisatie in wat het aantal fysieke activiteiten was, het aantal activiteiten in andere vorm, en het aantal deelnemers. Dat zijn 132 verschillende cijfers. Dit aantal wordt hoger naarmate meer activiteiten in andere vorm zijn uitgevoerd, aangezien deze nog verder gespecificeerd dienen te worden. Er heerst onder de bibliotheken in gecombineerde instellingen onduidelijkheid over welke activiteiten in welke van de 44 categorieën vallen. Deze onzekerheid, gecombineerd met de complexiteit als de bibliotheek activiteiten realiseert in samenwerking met andere partijen, maakt deze vragenlijst bijzonder lastig voor bibliotheken in gecombineerde instellingen waar de programmering (deels) gezamenlijk is. Hoe complexer de vragenlijst is, hoe minder wenselijk het is om nog meer details uit te vragen.

Uitgaande van het advies dat cijfers waar mogelijk op totaalniveau van de gecombineerde instelling én op het niveau van de bibliotheekfunctie/bibliotheekorganisatie dienen te worden uitgevraagd, zouden we deze bibliotheekorganisaties vragen om 132 cijfers twee keer te geven. Bij deze mate van complexiteit kan beter een andere oplossing gezocht worden.

Een mogelijkheid is om bij elk totaal van de activiteiten per kernfunctie te vragen naar het aandeel dat specifiek is toe te rekenen aan de bibliotheek. Op deze wijze kunnen gecombineerde instellingen een totaal doorgeven, maar ook een aandeel schatten voor de bibliotheekfunctie. Bibliotheken in gecombineerde instellingen die de activiteiten al uitgesplitst hebben, kunnen aangeven dat het aandeel 100% is. Daarnaast verdient het aanbeveling om bibliotheken in gecombineerde instellingen meer duidelijkheid te geven over welke activiteiten zij moeten meetellen.

Dit specifieke knelpunt met betrekking tot de vragenlijst Kernfuncties doet zich niet alleen voor bij bibliotheken in gecombineerde instellingen, maar bij alle bibliotheken. De Koninklijke Bibliotheek neemt dit punt mee in de evaluatie van de vragenlijst, waarvoor in september 2022 een sessie met bibliotheken en POI's wordt georganiseerd.

Aanbevelingen vragenlijst Personeel

Met de vragenlijst Personeel leveren bibliotheekorganisaties informatie over personeel. Dit gebeurt wisselend in de vorm van aantal personeelsleden en aantal fte. Verder moeten de bibliotheekorganisaties deze informatie uitsplitsen in verschillende categorieën, zoals vast en tijdelijk dienstverband, parttime en fulltime, man en vrouw, per leeftijdscategorie, per functiecategorie, en per opleidingsniveau. Verder schatten de organisaties de mate van diversiteit onder hun personeel in zes categorieën, geven de bibliotheekorganisaties informatie over personeelsleden niet in loondienst (bijvoorbeeld uitzendkrachten), en geven ze informatie over vrijwilligers. Knelpunten bij het invullen van de vragenlijst doen zich voor bij personeel dat onder overhead valt (welk deel reken je toe aan de bibliotheekfunctie?) en wanneer er sprake is van gecombineerde functies en/of meerdere cao's. Bibliotheken in gecombineerde instellingen hebben veelal een manier gevonden om tot uitsplitsingen te komen voor de bibliotheekfunctie. Er zijn echter ook instellingen die uitgaan van totalen.

We adviseren om in een aantal vragen uit de vragenlijst Personeel een onderscheid te maken tussen aantallen voor de hele gecombineerde instelling en aantallen voor de bibliotheekfunctie. Daarnaast adviseren we om vragen over kenmerken van het personeelsbestand, bijvoorbeeld de verdeling man/vrouw, te stellen voor de gehele gecombineerde instelling met een vertaling naar de bibliotheekfunctie. Op die manier kunnen (bibliotheeken in) gecombineerde instellingen deze vragen generiek te beantwoorden. Tot slot verwachten we dat het voor (bibliotheeken in) gecombineerde instellingen eenvoudiger is om bij het beantwoorden van de vragen uit te gaan van 'aantal personeelsleden' in plaats van 'aantal fte'. We bevelen aan om daar in de vraagstelling rekening mee te houden.

Aanbevelingen vragenlijst Financieel

De vragenlijst Financieel gaat over de kosten- en de batenkant van bibliotheken (in gecombineerde instellingen). Enerzijds gaat het om eigen inkomsten uit bijvoorbeeld abonnementen en uitleningen en subsidies. Anderzijds gaat het om de uitgaven aan bijvoorbeeld personeels- en huisvestingskosten. Sommige vragen zijn makkelijk in te vullen voor de bibliotheekfunctie, bijvoorbeeld inkomsten uit leengeld; voor andere vragen is een uitsplitsing nodig voor de bibliotheekfunctie van de gecombineerde instelling. Afhankelijk van de mate van integratie van de organisatie en de gebruikte registratiesystemen is dit makkelijker of moeilijker. Instellingen gaan hier op een vergelijkbare manier mee om als bij de vragenlijst Personeel: van een toedeling op basis van eigen verdeelsleutels tot het leveren van totaalcijfers. Wat het specifiek voor de financiële vragen nog lastig maakt, is dat het voor de subsidies aan instellingen vaak om één financieringsstroom gaat waar gemeenten zelf ook niet in willen knippen.

Omdat de knelpunten en strategieën om hiermee om te gaan vergelijkbaar zijn met die in de vragenlijst Personeel stellen we voor de vragenlijst Financieel een vergelijkbare oplossing voor als bij de vragenlijst Personeel. Bied (bibliotheeken in) gecombineerde instellingen de mogelijkheid om de totalen voor de organisatie op te geven en moedig ze aan om een aandeel voor de bibliotheekfunctie op te geven. Deze oplossing komt ook tegemoet aan de wens van gemeenten aan een beeld van de gehele instelling.

Tot slot

In de focusgroepen en de gesprekken met stakeholders werden meerdere malen vraagtekens gesteld bij de hoeveelheid en het detailniveau van de informatie die bibliotheken moeten aanleveren in het kader van de Wsob. Dit onderzoek focust op de specifieke knelpunten in de gegevenslevering van gecombineerde instellingen. Knelpunten in de gegevenslevering die zich ook (kunnen) voordoen bij bibliotheken die niet deel uitmaken van een gecombineerde instelling vallen daarmee buiten de scope van dit onderzoek. Desondanks verdient het in onze ogen aanbeveling om met betrokken partijen een afweging te maken van de noodzakelijkheid en de wenselijkheid van de gegevens die worden uitgevraagd in het kader van de Wsob.

5.2 Overzicht aanpassingen vragenlijsten

In deze paragraaf volgt een overzicht van voorstellen voor aanpassingen aan de Wsob vragenlijsten. Een algemene aanbeveling is om aan het begin van *elke* vragenlijst een korte tekst te plaatsen over het belang van data die alléén voor de bibliotheek geldt. Deze tekst kan (deels) herhaald worden bij vragen waar dit relevant is.

[indien MFA] Volgens G!ds zitten één of meer bibliotheeklocaties in een gebouw met een andere organisatie of maakt de bibliotheek deel uit van een gecombineerde instelling. Dit kan het rapporteren van data specifiek voor de bibliotheek moeilijk maken. Het is voor het bijhouden van statistieken over de bibliotheeksector door het CBS en beleidsevaluatie door het ministerie van OCW echter van groot belang dat de gegevens die geleverd worden voor de Wsob betrekking hebben op de bibliotheekfunctie. Om deze reden vragen we je informatie te leveren die alleen geldt voor de bibliotheekfunctie, en niet voor de hele instelling of accommodatie. Dit kan eventueel (mede) op basis van een schatting. Bij een aantal vragen is het aanvullend mogelijk om totaalcijfers te geven.

De overige aanpassingen beschrijven we per vragenlijst.

Aanpassingen vragenlijst Bezit, uitleningen, leden

In de vragenlijst “Bezit, uitleningen, leden” staan voor het grootste deel vragen die niet uitgesplitst hoeven te worden. Uitzondering zijn vragen 16 en 17 over bezoekersaantallen op pagina 11 van deze vragenlijst.

Wij stellen de volgende aanpassingen voor in vraag 16:

- Voeg een tekst toe met erkenning van de situatie van de gecombineerde instellingen; bezoekers tellen voor alleen de bibliotheekfunctie kan daar lastig zijn.
- Geef (bibliotheken in) gecombineerde instellingen de mogelijkheid om bezoekersaantallen voor de hele instelling op te geven, met een aanvullende vraag naar een schatting voor de bibliotheekfunctie.

16. [indien aantal bezoeken bekend is] **Hoeveel fysieke bezoeken (drempeloverschrijdingen) had je bibliotheekorganisatie in 2021?**

Volgens Glds zitten één of meer bibliotheeklocaties in een gebouw met een andere organisatie of maakt de bibliotheek deel uit van een gecombineerde instelling. Dit kan het invullen van bezoekersaantallen voor de bibliotheek moeilijker maken, bijvoorbeeld omdat totalen voor de hele gecombineerde instelling of het hele gebouw bijgehouden worden. Indien u bezoekerscijfers heeft van de gehele gecombineerde instelling (of gehele accommodatie) en deze relevant acht, kunt u bij 16a het aantal bezoekers aangeven waarbij totaalcijfers worden meegenomen in de berekening. Vul vervolgens bij 16b in wat het aantal bezoekers specifiek voor de bibliotheekfunctie is.

Houdt uw instelling geen bezoekersaantallen bij voor de gehele instelling bij vink dan het vakje "Dit houden wij niet bij" aan. Vul het bezoekersaantal voor de bibliotheek in bij 16b.

16a.

	Aantal	Dit is een schatting	Dit is geteld	Dit houden wij niet bij
Fysieke bezoekers gecombineerde instelling		☐	☐	☐

16b.

	Aantal	Dit is een schatting	Dit is geteld	Dit houden wij niet bij
Fysieke bezoekers alleen bibliotheek		☐	☐	☐

[Indien bij 16b "Dit houden wij niet bij" geselecteerd]

U heeft aangegeven bezoekers voor alleen de bibliotheek niet bij te houden. Het is belangrijk dat hier een inschatting van gemaakt wordt. Dit kan het beste gedaan worden naar eigen inzicht van de bibliotheek, aangezien elke gecombineerde instelling anders is. Wij vragen u om het aantal bezoekers in te vullen dat naar uw inzicht (mede) voor de bibliotheekfunctie naar de vestigingen komt, bijvoorbeeld door een inschatting te maken. Weet u niet waar u moet beginnen? Vul dan onderstaande rekenhulp in om een grove eerste schatting te maken voor de bibliotheekvestiging in een gecombineerde instelling. Dit kan vervolgens naar eigen inzicht worden aangepast en worden opgeteld bij de andere vestigingen voor een totaal in te vullen bij 16b. Er worden hieronder twee opties gegeven om een eerste inschatting te krijgen voor een bibliotheekvestiging in een gecombineerde instelling, het ligt aan uw situatie welke toepasselijker is.

- Hoewel wij van mening zijn dat bibliotheken het beste zelf een inschatting kunnen maken, bieden we bij de toetsing van de aanpassingen een rekenhulp waarmee bibliotheken een inschatting kunnen maken op basis van het aantal functies in de gecombineerde instelling en/of het gebruikte vloeroppervlak. De rekenhulp ziet er als volgt uit:

Rekenhulp bezoekers bibliotheekfunctie	Vul in:	
Totaal aantal bezoekers gecombineerde instelling met bibliotheekvestiging		[Onderstaande waarden worden automatisch berekend]
	Vul in:	Inschatting bezoekers
Optie 1: Aantal volwaardige functies in gecombineerde instelling (Bijvoorbeeld: "2" bij een bibliotheek en museum)		0
Optie 2: Percentage vloeroppervlak dat ingenomen wordt door bibliotheekfunctie in gecombineerde instelling (bv: "75")		0

Aanpassingen in de vragenlijst Kernfuncties

De vragenlijst Kernfuncties stelt vragen over activiteiten. Deze activiteiten kunnen gedeeld worden met andere organisaties in het gebouw, maar dit is momenteel niet aan de data af te lezen. Wel is er een algemene vraag over samenwerkingspartners, deze kan blijven staan. Wij stellen voor om voor (bibliotheken in) gecombineerde instellingen een korte aanvullende instructie te geven welke activiteiten moeten worden meegeteld. Dit kan met de volgende aanvullende zin:

“Let op: Voor gecombineerde instellingen geldt dat de activiteit wordt meegeteld als deze (mede) is georganiseerd door personeelsleden die betrokken zijn bij de bibliotheekfunctie, en/of de activiteit plaatsvindt in de bibliotheekruimte.”

Daarnaast stellen wij voor om per kernfunctie de optie te bieden om de aantallen van de gehele gecombineerde instelling op te geven en aanvullend te vragen naar het aandeel van de bibliotheekfunctie. Boven de matrix voor bijvoorbeeld de kernfunctie Ontmoeting en debat (vraag 18 uit de vragenlijst Kernfuncties) kan de volgende tekst worden opgenomen:

“Let op: Gecombineerde instellingen kunnen activiteiten van de gehele gecombineerde instelling opgeven als dat gewenst is. Vervolgens vragen wij om een inschatting van het percentage van de activiteiten waarbij de bibliotheek betrokken is geweest. De bibliotheek is betrokken geweest wanneer een activiteit (mede) is georganiseerd door personeelsleden die betrokken zijn bij de bibliotheekfunctie, en/of de activiteit plaatsvindt in de bibliotheekruimte.”

De aanvullende vraag 18b luidt dan:

18b.	
Voor gecombineerde instellingen: Vul in bij welk percentage van bovenstaande activiteiten (fysiek en in andere vorm) de bibliotheekfunctie betrokken is geweest.	
Bij welk percentage van het totaal aantal activiteiten is de bibliotheek betrokken geweest?	%

Aanpassingen in de vragenlijst Personeel

Wij stellen de volgende aanpassingen voor in de vragenlijst Personeel:

- Vraag naar het aantal personeelsleden voor de gehele gecombineerde instelling en naar het aantal voor de bibliotheekfunctie, zo nodig op basis van een schatting. De tabel bij vraag 1 uit de vragenlijst Personeel zou er dan als volgt uitzien:

	Aantal gehele gecombineerde instelling	Weet ik niet	Aantal bibliotheekfunctie
Personeelsleden		☐	
Fulltimers		☐	
Parttimers		☐	
Fte		☐	

- Stel vragen over kenmerken van het personeelsbestand, bijvoorbeeld de verdeling man/vrouw, voor de gehele gecombineerde instelling met een vertaling naar de bibliotheekfunctie. Op die manier kunnen (bibliotheken in) gecombineerde instellingen deze vragen generiek te beantwoorden. Vraag 4 uit de vragenlijst Personeel zou er dan als volgt uitzien:

4. Hoeveel personeelsleden had je bibliotheekorganisatie op 31 december 2020 per geslacht in loondienst?

[Indien wel bekend voor de hele gecombineerde instelling, maar niet uitgesplitst voor de bibliotheekfunctie]

	Aantal incl. gecombineerde instelling	
Mannen		Uit de deze vraag blijkt dat: 0% van de personeelsleden man is 0% van de personeelsleden vrouw is 0% van de personeelsleden onder overig valt
Vrouwen		
Overig		

	Ja	Nee
Zijn de verhoudingen van personeelsleden van de bibliotheekfunctie ongeveer hetzelfde als voor de gehele gecombineerde instelling?	☐	☐

Indien "Nee": Maak een inschatting van de percentages man, vrouw, en overig, voor personeelsleden die (deels) voor de bibliotheekfunctie werken.

	% bibliotheekfunctie
Mannen	
Vrouwen	
Overig	

- Vraag bij voorkeur naar 'aantal personeelsleden' in plaats van 'aantal fte'. Vraag 6 uit de vragenlijst Personeel ziet er dan (voor een aantal geselecteerde functies) als volgt uit:

6. Hoeveel personeelsleden in loondienst werden in 2020 ingezet in je bibliotheekorganisatie op onderstaande (soortgelijke) functies?

Vul het totaal aantal personeelsleden die (deels) onderstaande functies uitvoeren in, indien beschikbaar inclusief de gehele gecombineerde instelling (eerste kolom). Vul vervolgens in de tweede kolom alleen het aantal personeelsleden in dat onderstaande functies (deels) uitvoert voor de bibliotheekfunctie. Maak hier zo nodig een inschatting.

Functie	Aantal personeelsleden gecombineerde instelling	Aantal personeelsleden bibliotheekfunctie
Ondersteuning (bijvoorbeeld secretariaat, communicatie, marketing, onderzoek, ICT, (financiële) administratie, HRM, facilitair, horeca, schoonmaak, huismeester)		
Directie/management (hieronder vallen ook bijvoorbeeld regio- en teammanagers)		
Andere functies		

Aanpassingen in de vragenlijst Financieel

Wij stellen voor om in lijn met de aanpassingen in de vragenlijst Personeel (bibliotheken in) gecombineerde instellingen de mogelijkheid te bieden om bedragen voor de gehele organisatie op te voeren met (een inschatting van) het aandeel van de bibliotheekfunctie. Aan de inkomstenkant zou vraag 2 uit de vragenlijst Financieel er dan als volgt uitzien:

2. Wat waren de inkomsten van je bibliotheekorganisatie in 2020 in de volgende categorieën?		
Vul in onderstaande tabel inkomsten uit subsidies in. In de eerste kolom kan het totaalbedrag worden ingevuld voor de hele gecombineerde instelling. Vul vervolgens in de tweede kolom in welk bedrag is of wordt ingezet voor de bibliotheekfunctie. Maak hier zo nodig een schatting van.		
	Bedrag in € voor hele gecombineerde instelling	Bedrag in € dat wordt ingezet voor bibliotheekfunctie
Inkomsten uit subsidies Inkomsten uit exploitatiesubsidie gemeenten, projectsubsidies, doelsubsidies (bv. van de KB) en overige bijdragen gemeenten en provincie		
Vul hieronder de inkomsten uit specifieke dienstverlening en inkomsten uit diverse baten in voor de hele gecombineerde instelling. Geef in de tweede kolom aan welk percentage is of wordt ingezet voor de bibliotheekfunctie. Dit mag een schatting zijn.		
	Bedrag in € incl. hele gecombineerde instelling	% dat wordt ingezet voor bibliotheekfunctie
Inkomsten uit specifieke dienstverlening Inkomsten uit diensten (inclusief mobiele diensten) die niet tot de uitleenfunctie behoren (bijvoorbeeld activiteiten, de Bibliotheek op school, verhuur van ruimtes)		
Inkomsten uit diverse baten Inkomsten uit rente, sponsoring, donaties, reclame en diverse baten		

Aan de kostenkant ziet (een deel van) vraag 1 uit de vragenlijst Financieel er dan als volgt uit:

1. Wat waren de kosten van je bibliotheekorganisatie in 2020 in de volgende categorieën?									
Vul hieronder in de eerste kolom de kosten in voor de hele gecombineerde instelling. Vul vervolgens in de tweede kolom de kosten in die betrekking hebben op de bibliotheekfunctie. Dit mag op basis van een schatting zijn.									
Kosten					Bedrag in € voor de hele gecombineerde instelling		Bedrag in € voor alleen de bibliotheekfunctie		
Kosten Bestuur en Organisatie (Hoofdgroep 40)									
Kosten die rechtstreeks te maken hebben met het bestuur van de organisatie									
Huisvestingskosten (Hoofdgroep 41)									
Kosten die voortvloeien uit de huisvesting en inrichting van de bibliotheek									

5.3 Reactie bibliotheekorganisaties

De aanpassingen in de vragenlijsten hebben we voorgelegd aan de bibliotheken in gecombineerde instellingen uit de focusgroepen. Van de 12 bibliotheekorganisaties en POI's die hebben deelgenomen aan de focusgroepen hebben er 10 feedback geleverd op de voorgestelde aanpassingen in de Wsob vragenlijsten.⁵ De feedback die de bibliotheekorganisaties en POI's hebben gegeven varieerde van een (kort) mailtje tot opmerkingen per vraag. De inhoud van de feedback loopt grofweg langs de volgende lijnen:

- Instellingen geven aan dat de aanpassingen helder en werkbaar zijn. Met als positieve feedback dat het winst is dat instellingen totaalcijfers kunnen opgeven. In sommige gevallen is er nog wel vraag naar verduidelijking. Bijvoorbeeld of de bibliotheeklocatie hetzelfde is als de bibliotheekruimte, en welke functies vallen onder de bibliotheekfunctie. Kanttekening hierbij is dat voor sommige instellingen de aanpassingen geen verschil maken omdat ze bepaalde uitsplitsingen al hebben gemaakt voordat ze de vragenlijst invullen.
- In sommige gevallen is de feedback op de aanpassingen een herhaling van de knelpunten die in de focusgroepen naar voren kwamen. Bijvoorbeeld in het geval van de uitsplitsing van de activiteiten in de vragenlijst Kernfuncties, waarvan instellingen aangeven dat die te gedetailleerd is.
- Er zijn tot slot ook instellingen die in algemene zin aangeven moeite te hebben met de uitsplitsing voor bibliotheekfunctie omdat alle functies verweven zijn in de totale organisatie. Zij geven aan geen uitsplitsingen te kunnen en/of willen maken voor de bibliotheekfunctie van de gecombineerde instelling. Daarbij kwam nog naar voren dat zij ook moeite hebben met de aanduiding 'gecombineerde instelling' omdat

⁵ We hebben de bibliotheekorganisaties en POI's de mogelijkheid geboden om de vragen ook daadwerkelijk in te vullen. Van die mogelijkheid is geen gebruik gemaakt. We kunnen derhalve geen uitspraken doen over hoe de uitgesplitste cijfers eruit zouden zien.

dat de indruk wekt van een organisatie met gescheiden onderdelen, waaronder een bibliotheek, terwijl ze opereren als één culturele instelling waar je onder andere boeken kunt lenen.

Reactie bij aanpassingen specifieke vragen

- Bij de vragen over bezoekersaantallen zijn er ook instellingen die aangeven dat het handig zou zijn om een optie voor meerdere vestigingen toe te voegen.
- Bij de vragen over personeel geven instellingen aan dat ze liever het aantal fte blijven hanteren, maar er zijn er ook die aangeven dat het opgeven van het aantal personeelsleden het invullen makkelijker zou maken.

Als algemene aanbeveling gaf een instelling nog aan om een van de eerste vragen in de vragenlijsten Personeel en Financiën te laten zijn wat de verhouding van de bibliotheekfunctie is binnen de gecombineerde instelling en waar dit percentage op is gebaseerd. Dit percentage kan dan binnen de gehele vragenlijst worden toegepast. Dan hoeven de gecombineerde instellingen enkel de totaalcijfers in te vullen en wordt een automatische berekening gemaakt. Hierdoor voorkom je dat organisaties zelf (verkeerde) berekeningen gaan maken en kom je tot een consistente toepassing van de verdeling over de gehele vragenlijst. Bij de vragen zou echter een mogelijkheid moeten zijn om aan te geven dat toepassing van het algemene percentage niet representatief is, wat de verdeling voor die vraag zou moeten zijn en waarom wordt afgeweken van de algemene verdeling/percentage.

Rekenhulp

De reacties op de rekenhulp zijn gemengd. Sommige instellingen geven aan dat dat werkbaar zou zijn en tot een grove schatting zou leiden. Er zijn er ook die er niks in zien omdat ze verschillende functies mixen en dus niks kunnen zeggen over het oppervlak voor de bibliotheekfunctie of omdat het niet tot een representatieve weergave van de werkelijkheid zou leiden.

Concluderend

Zo gevarieerd als de knelpunten waren die (bibliotheeken in) gecombineerde instellingen naar voren brachten in de focusgroepen, zo gevarieerd zijn ook de reacties op de voorgestelde aanpassingen in de Wsob vragenlijsten. Sommige instellingen geven aan dat de aanpassingen helder en werkbaar zijn; andere staan er zeer kritisch tegenover. Die kritiek is terug te voeren op het basale punt dat deze instellingen naar voren brengen dat zij geen

uitsplitsing kunnen en/of willen maken voor de bibliotheekfunctie omdat zij die functie niet onderscheiden in hun organisatie.

De variatie in respons naar aanleiding van de rekenhulp geeft aan dat een *'one size fits all'* rekenhulp ontwikkelen om meer aandacht vraagt. De suggestie van een bibliotheekorganisatie om een verhouding aan te geven van de bibliotheekfunctie binnen de organisatie en deze te door te voeren in de totaalcijfers zou een potentiële rekenhulp zijn om in de toekomst verder te testen.

In dit onderzoek hebben we een aantal stappen doorlopen: van het inventariseren van knelpunten bij het invullen van de Wsob vragenlijsten, het in kaart brengen van de informatiebehoefte van stakeholders tot aanbevelingen voor aanpassingen in de vragenlijsten en de reactie daarop. Hoewel de informatie die we hebben opgehaald veel inzichten biedt, kunnen deze nog niet leiden tot eenduidige aanpassingen in de Wsob vragenlijsten. De voorgestelde aanpassingen zullen voor een deel van de (bibliotheken in) gecombineerde instellingen werkbaar en mogelijk een uitkomst zijn, maar voor een deel ook niet. Dat is terug te voeren op de enorme diversiteit aan gecombineerde instellingen en de mate van integratie van de verschillende functies in die instellingen.

Literatuur

Blaker, N., Van den Berg, N., Veldkamp, J. (2022). Culturele multifunctionele organisaties. Een exploratief onderzoek naar organisaties met meerdere culturele functies. Amsterdam: Atlas Research.

Blaker, N., Van den Berg, N., Veldkamp, J. (2022). Toekomstplannen. Een inventarisatie van toekomstige culturele multifunctionele organisaties. Amsterdam: Atlas Research.

Burgt, A. van de & Hoek, S. van de (2021). Bibliotheekstatistiek 2020. Den Haag: KB.

Bibliotheekinzicht (2021a). [Gedeelde huisvesting](#). Geraadpleegd op 20 januari 2022.

Bibliotheekinzicht (2021b). [Bibliotheeklocaties en faciliteiten](#). Geraadpleegd op 11 februari 2022.

Bibliotheeknetwerk (z.d.). [Netwerkagenda](#). Geraadpleegd op 23 mei 2022.

Bibliotheekinzicht (2022). [Update Netwerkagenda 2022 gepubliceerd](#). Geraadpleegd op 23 mei 2022.

Boekmanstichting (2018). [De Staat van Cultuur 3: Cultuurindex Nederland 2005-2015](#). Geraadpleegd op 10 februari 2022.

Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] (2020). [Openbare bibliotheken; leden, collectie, uitleningen vanaf 1900](#) [Dataset]. Geraadpleegd op 10 februari 2022.

Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] (2021). [Nabijheid voorzieningen; afstand locatie, regionale cijfers 1900](#) [Dataset]. Geraadpleegd op 10 februari 2022.

Eerste Kamer der Staten-Generaal (2014). [Behandeling Stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen](#). Geraadpleegd op 10 februari 2022.

Danish Agency for Library and Media (2010). [The public libraries in knowledge society. Summary from the committee on public libraries the knowledge society](#). Geraadpleegd op 23 mei 2022.

Jochumsen, H., Hvenegaard, C. & Skot-Hansen, D. (2012). The Four Spaces – A New Model for the Public Library. *New Library World*, 113(11/12), 586–697.

KB, Stichting Samenwerkende POI's Nederland (SPN) & Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) (2021). Netwerkgenda. Openbare bibliotheekvoorzieningen 2021-2023.

Kok, J. (2019). Handreiking Krachtige Cultuur Kernen. Cultuurconnectie.

Koninklijke Bibliotheek (2017). Trends in het stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen. Geraadpleegd op 10 februari 2021, van [tweedekamer.nl](https://www.tweedekamer.nl).

Koninklijke Bibliotheek (2021). G!DS-database.

Mil, B. van, Mulder, J., Leeuw, L., Corten, P. (2017). Midterm Review Wet stelsel openbare bibliotheekvoorziening. Eindrapport. Den Haag: KWINK groep.

Mil, B. van, Mulder, J., Uytendinck, F., Goes, M., Koning, R. (2020). Evaluatie Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen. Eindrapport. Den Haag: KWINK groep, Panteia & Rebel Group.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en Interprovinciaal overleg (IPO) (2010). Bibliotheekcharter 2010-2012.

Stuurgroep Herstructurering Openbaar Bibliotheekwerk (2000). Open poort tot kennis.

Probiblio (2020). Bibliotheekgebouw en MFA. Rapportage Totaal BiebPanel. Hoofddorp: Probiblio.

Raad voor Cultuur (1998). Advies over de bestuurlijke organisatie van het openbare bibliotheekwerk. Brief aan de staatssecretaris van Cultuur. Den Haag: Raad voor Cultuur.

Raad voor Cultuur (2020). Een bibliotheek voor iedereen. Versterking Bibliotheekwet noodzakelijk. Den Haag: Raad voor Cultuur.

Rijksoverheid (2015). [Decentralisatie van overheidstaken naar gemeenten](#). Geraadpleegd op 10 februari 2022.

Overheid.nl (2015). [Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen](#). Geraadpleegd op 10 februari 2022.

Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) (2015). Gedeeld gebouw als begin. Over de weerbarstige maar kansrijke praktijk in multifunctionele accommodaties. Utrecht: Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB).

Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) (2016). [Samenwerkingsvormen van bibliotheekorganisaties](#). Geraadpleegd op 14 februari 2022.

Bijlage 1:

Deelnemers focusgroepen

Aan de drie focusgroepen die we in het kader van dit onderzoek hebben gehouden namen vertegenwoordigers van de volgende bibliotheekorganisaties en POI's deel:

Tabel BI.1 Vertegenwoordigers bibliotheekorganisaties

Organisatie
Bibliotheek Rivierenland
Nieuwe Veste
Liemers Kunstwerk
Huis 73
Bibliotheek van Zeeland
Cultura Ede
BplusC
Rozet
CODA
Nieuwe Veste
Bibliotheek Rivierenland
Bibliotheek Hilversum

Tabel BI.2 Vertegenwoordigers POI's

Organisatie	Provincie
Rijnbrink	Gelderland en Overijssel
Probiblio	Noord- en Zuid-Holland

Bijlage 2: Stakeholders

Voor dit onderzoek hebben we vertegenwoordigers van de volgende stakeholders geïnterviewd:

Tabel B2.1 Stakeholders

Organisatie
VNPF
Ministerie van OCW
VSCD
VOB
VNG
Cultuurconnectie
CBS